elect. & Felin. *hic* qui *à num.* 48. longam seriem cumulat casuum consimilium & latiùs Hippol. de Manil. in *l.* 1. *col.* 9. §. *fin. ff. de quæst.* & Jas. in *l. Omnes populi*, *num.* 11. *ff. De Justitiâ & Jure*; Generaliter autem quæ veniant consideranda in pœnis temperandis vel exacerbandis: luculenter declarat Marian. Socin in *c. Licèt*, *à num.* 22. *infrà*, de pœnis, & antè eum Henricus Boich in *c. In Archiepiscopatu*, *col.* 2. *vers. Et in hac causæ consideratione*, *De raptor.*

114 Cæterùm adverte, quia in his casibus Judices propriè non transgrediuntur Canones; sed potiùs interpretantur mentem & rationem Legis ad illum casum non extendi. Quod egregiè explicat S. Thomas in 2. 2. *quæst.* 120. *art.* 1. ait enim *Quia humani actus de quibus Leges dantur, in singularibus contingentibus consistunt quæ infinitis modis variari possunt; non fuit possibile aliquam regulam Legis institui, quæ in nullo casu deficeret; sed Legislatores attendunt ad id quod in pluribus accidit, secundùm hoc Legem ferentes: quam tamen in aliquibus casibus servare est contra æqualitatem Justitiæ & commune bonum: quod Lex intendit. Sicut Lex instituit, ut deposita reddantur; quia hoc ut in pluribus justum est, contingit tamen aliquandò esse nocivum; puta si furiosus deposuit gladium & eum reposcat dùm est in furiâ; vel si aliquis reposcat depositum ad Patriæ impugnationem. In his ergò & similibus casibus malum est, sequi Legem positam; bonum autem est prætermissis verbis Legis sequi id quod poscit Justitiæ ratio & communis utilitas; & ad hoc ordinatur Epicheia, quæ apud nos dicitur æquitas.* Hactenùs Divus Thomas ubi Cardinalis Cajetanus latiùs explicat quid sit Epicheia; & subdit his casibus Legis interpretationem autoritativè quidem ad Principem pertinere, sed doctrinaliter ad Legis peritos. Idipsum docuit idem Sanctus Thomas in 2. 2. *quæst.* 147. *art.* 4. dicens: *Statuta communia proponuntur secundùm quod multitudini conveniunt; & ideò Legislator. in eis statuendis attendit id quod communiter habetur & in pluribus accidit. Si quid autem ex speciali causâ in aliquo inveniatur: quod observantiæ Statuti repugnet; non intendit talem Legislator ad Statuti observantiam obligare.* Hæc ibi. Itaque in his tantùm abest, ut Judices faciant contra Leges; ut potiùs contra eas facerent, si posthabitâ ratione sequerentur corticem verborum; quia non dubium est in Legem committere eum qui verba Legis amplexus, contra Legis nititur voluntatem: ut in *l. Non dubium*, *c. de Legibus*: quem textum ad hoc adducit Sanctus Thomas *d. quæst.* 120. *art.* 1. *ad primum*: & hoc est quod sensit hic Innocentius *num.* 2. non enim dicit Judices posse ex causâ Leges transgredi: ut refertur à Felin hic *num.* 47. quinimò *eodem num.* 2. recenset opinionem illorum, qui dixerunt Administratores & Ordinarios quandoque licitè transgredi Leges ratione casuum emergentium; & sic ex rationabili causâ per textum in *Aut. jusjurandum quod præstatur ab his*, *circa princ. collat.* 3. & hanc opinionem reprobat dicens: hoc non placet; nam sicut in eâdem Aut. continetur, utrique parti tam in privatis quam in publicis contractibus jurant servare Justitiam: undè dicimus, quòd Administratori non licet à Justitiâ discedere. Non obstat

115 prædicta Autentica ubi dicit: servabo æquitatem secundùm quod mihi visum fuerit justum. Quia illud intelligitur extra Judicium, ut in Officiis dandis; vel etiam in Judiciis in his quæ commissa sunt ejus arbitrio: ut in Judiciis dandis & similibus, *l.* 1. *ff. de Jure deliber.* & *c. de Judiciis*, 3. *quæst.* 3. & in dispensationibus, *c. Exigunt*, 1. *quæst.* 7. Et in pœnis saltem in extraordinariis criminibus. Ita Innocentius, qui: ut vides, restringit se ad ea quæ commissa sunt Judicis arbitrio. Et sequitur totidem ferè verbis Compostell. *num.* 3. Et quàmvis posteà subdant se idem credere in criminibus ordinariis, si Judex ex causâ viderit

116 pœnas temperandas: hoc tamen ideò dixerunt, quia Jura tribuunt Judicibus hanc facultatem pœnas temperandi & augendi: ut in Juribus per eos citatis. Nam in *l. Aut facta* §. *fin. ff. de pœnis*, legitur: *nonnunquam evenit, ut aliquorum maleficiorum supplicia exacerbentur: quoties nimirùm multis personis grassantibus exemplo opus sit.* Et in *c.* Ut *constitueretur*, 50. *distinct.* dicitur: *detrahendum esse aliquid severitati, ut majoribus malis sanandis charitas sincera subveniat.* In *c.* Tanta 86. *distinct. parcitur senectuti & simplicitati* & in *c. Circumtelliones*, 23. *quæst.* 5. Augustinus ait: *imple, Christiane Judex: pii patris officium. Sic succense iniquitati, ut consulere humanitati memineris; nec in peccatorum atrocitatibus exerceas ulciscendi libidinem; sed peccatorum vulneribus curandi adhibeas voluntatem.* Ad idem textus in *l. Respiciendum*, *ff. De pœnis* & in *l.* Et *si severior*; C. *de infam. cùm concordant.* De quibus ibi per glossam & Doctores; & generaliter statuitur in *l. Hodiè*, *ff. De pœnis*: Undè Bald. in *d. l.* Et *si severior*, *num.* 3. Videtur: inquit, servare Legem; quia ex generali potestate sibi concessâ per *d. l. Hodiè*, alterat pœnam.

Et secundùm hæc, Judex qui in crimine homicidii non procedit ad pœnam mortis contra pupillum: ut in exemplo superiùs relato per Bald. & per Felin. *hic numer.* 48. non transgreditur; quin potiùs exequitur Leges, quia mi- 117
nor etiam proximus pubertati & doli capax, pro homicidio numquam debet affici pœnâ capitis; sed mitiori citra mortem & membri mutilationem: text. est in *cap.* 2. *in fin. de delict. puer.* & ibi notat gloss. in verb. *Inultum*; & alii communiter. Dec. in *l. Ferè in omnibus*, *num.* 2. *ff. De reg. Jur.* & in casu contingenti consuluit Anchar. *cons.* 285. *incip. Jure stricto.* August. ad. Augel. *de malef.* in verb. *Scienter dolosè*, *post num.* 6. ubi refert se liberasse quemdam, qui in ripâ Padi bajulum interfecerat; & alia exempla recenset Clar. *in Practic. Crimin.* §. *fin.* 118
quæst. 60. *vers. Sed in omnem casum.* Quinimò nec major quatuordecim annis & minor viginti quinque pro atrocibus delictis plecti potest pœnâ ordinariâ mortis; & in atrocioribus succurritur ei, quatenùs interdùm ad mediocrem pœnam miseratio ætatis Judicem perduxerit: ut est casus in *l. Auxilium* §. *In delictis ff. De minor.* & in homicidio voluntario respondit Rolan. à Valle *cons.* 77. *Quia formata*, *num.* 3. *& seqq. lib.* 3. Thesaur. *decis. Pedemont.* 161. *num.* 4. ubi reprobat contrariam observantiam Senatûs Pedemontani, affirmans illam esse nimis rigorosam & humano Judice indignam; & *num.* 5. dicit conclusion em minorandæ pœnæ procedere etiam in atrocioribus. Gra mmat. *decis* 23. *num.* 11. ubi allegat Dec. *cons.* 535. loquentem in pluribus abortibus; & *num.* 12. attestatur de communi. In criminibus tantùm atrocissimis majori qua- 119
tuordecim annis non sucurritur: ut probat textus in *d.* §. *In delictis*, *vers. Sed ut ad* Legis & tenet gloss. *in d. l. ferè in omnibus*, *ff. de reg. Jur.* & *in d.* §. *In delictis in verb. atrocioribus*, quæ ita exponit textum illum prout etiam exponunt Alber. *num.* 3. Joan. de Anan. *in d. cap.* 2. *num.* 8. *vers. in gloss. fin. de delict. puer.* & Franc. Cald. *in repet. l. si Curatorem*, *in verb. Vel adversarii dolo*, *num.* 61. C. *De in integr. restitut.* & in 120
parricidio exemplificat D. Augustin. in libro quæstionum novi & veteris Testamenti, in hæc verba: *Non enim velandum est excusatione rusticitatis vel ætatis: parricidium quod dolo malo aut ex insidiis patratum probatur.* Undè Vincent. de Franc *decis.* 230. *incip. non succurritur*, refert quemdam nobilem qui parricidium veneno commiserat; quamvis decimum octavum annum non complevisset: tamen à magnâ Curiâ condemnatum fuisse amputatione capitis; utque illius corpus includeretur in sacco seu dolio & in mare projiceretur: ita ut sepulturâ careret, juxta textum in *l. Pœna parricidii ff. Ad Leg. Pomp. de parricid.* & Concilium confirmasse hujusmodi sententiam, quæ ob criminis immanitatem in die Festo ipsorum Tribunalium fuit executioni demandata quoad capitis amputationem, sub die 16. Junii 1580. cætera Prorex remisit ad quorumdam nobilium supplicationem. Sequitur prædictam decisionem Menoch. *de arbitr. Indic. lib.* 2. *centur.* 4. *casu* 356. *num.* 18. & novissimè Farinac. in *Praxi Crimin. quæst.* 92. *num.* 107. *& seqq.* ubi pluribus relatis affirmant hanc opinionem esse communiter receptam & servari posse in judicando duobus concurrentibus: videlicèt ut delinquens si major annis quatuordecim & Principe consulto. Hunc articulum plenè examino in *d. c. Cùm non ab homine*, *de Judic. in quæstione*, an novitius minor viginti quinque annis, qui superiorem Regularem interfecit, à Religione tradi possit aut debeat Curiæ sæculari.

Tenendum est igitur, Ordinariis & Episcopis nullatenùs 2
licere Jura transgredi; aut contra Constitutiones Canonum dispensare, nisi à Jure reperiatur illis expresè permissum: ut est textus in *c. Dilectus*, *infrà de tempor. ordinat.* ubi post Lauren. & Joan. hanc regulam ponunt Innocentius, *num.* 2. *in ver. Dispensatio.* Abb. antiq. in *ver. Permissa*, Hostiensis *num.* 2. *in ver. Hujusmodi dispensatio* Joan. Andr. *num.* 7. Bellarm. *num.* 1. Butr. *num.* 6. *vers. Quintò*, *nota regulam* Card. *num.* 2. Abb. *num.* 3. latè Archid. in *c. Licet Canon.*, *num.* 3. *vers. Et ibi assertivè dixit*, *de elect. lib.* 6. & ita communiter teneri testatur Abb. in *c. At si Clerici*, §. *De adulteriis num.* 6. *vers. Quandòque Constitutio loquitur generaliter de Judic.* Episcopi enim sunt custodes Canonum & magistri, *c. Cùm quibus*, 24. *quæst.* 3. & debitores Sacras regulas custodire, *c. Cùm simus*, 9. *quæst.* 3. ad idem jurejurando se astringunt, *c.* Ego N. *de jurejur.* Undè nulli Pontificum licet, Sedis Apostolicæ Decreta in tutum vel in partem quâlibet occasione convellere vel mutare: ut legitur in *c. Institutionis*, 25. *quæst.* 2. *cum concord.* de quibus per Archid. *loco citato*, per Feder. de Sen. *cons.* 17. *incip. Quæstio talis est*, *per tot.* & Petr. de Anchar. *hic num.* 188. *vers. In contrarium & num.* 190. *vers. Accidit his utilis quæstio*; & scripsi plenius in *eod. c. Dilectus.* Hactenùs de opinione Innocentii.

122 Decisio autem Rotæ suprà de *Jure patr. in nov.* quòd Episcopus ex magnâ causâ necessitatis, & utilitatis possit contra Canones generalis Concilii dispensare; an, & quando procedat, dixi latè in *c. fin. infrà*, *de fil. Presbyter.* ubi posui octo requisita, quæ debent simul concurrere ad hoc ut prædicta Doctrina tutò servari possit in practicâ.

DE CONSTITUTIONIBUS

D. Hieronymus Parabolis.

CAPUT V.

NE innitaris prudentiæ tuæ. Prudentiæ suæ innititur, qui ea quæ sibi agenda vel dicenda videntur: Patrum Decretis præponit.

SUMMARIUM.

1. *Constitutiones Decretorum singularibus sunt opinionibus præferendæ.*
2. *Prudentiæ suæ inniti quis dicatur.*
3. *Sapientia vel stultitia hominis, ex dictis vel factis dignoscitur.*
4 *Facta magis spectanda sunt, quàm verba.*
5 *Sanctorum Patrum dictis, an & quandò sit standum.*
6 *Papæ interpretatio prævalet dictis Sanctorum Patrum & contraria opinio Abbatis refellitur tanquam erronea.*
7 *Ecclesiæ Romanæ Doctrina, est regula Fidei.*
8 *Hieronymi autoritas cur prævaluerit sententiæ Concilii.*
9 *Sanctorum Patrum dicta in philosophicis non sunt majoris autoritatis, quàm dicta Philosophorum quos sequuntur.*
10 *Judex non debet judicare secundùm propriam opinionem, sed secundùm Decreta Patrum & aliorum hubentium autoritatem Legis condendæ.*
11 *Opinio propria & singularis erronea est & potius est quædam superstitio.*
12 *Captiosi & nimium de se præsumentes volunt omnes opiniones suas aliis prævalere.*
13 *Opinionem probabilem an sequi liceat in quâcunque materiâ: latissimè discuntur; & num. seqq. usque ad n.* 403.
14 *Divisio tractatûs de opinione probabili.*
15 *Opinio etiam minùs probabilis Legi potest in materia ad Fidem aut mores non pertinente; & num.* 19.
Declaratur, num. 117.
16 *Opiniones diversas si Sancti inter se habeant, in his quæ ab Ecclesiâ non sunt definita: licitum est cuilibet, quod vult, dicere.*
17 *Mariæ Virginis corpus asserere non fuisse assumptum in Paradisum, hodiè est proximum hæresi.*
18 *Opiniones non Probabiles an sequi liceat in articulis non definitis, remissivè & num.* 117.
20 *Opinionem alicujus Magistri eligens contra manifestum scripturæ testimonium: sive contra id, quod publicè tenetur secundùm Ecclesiæ autoritatem: non potest ab erroris vitio excusari.*
21 *Opinio illa semper est præferenda, quæ habet pro se Legem vel probatam consuetudinem.*
22 *Opinio quid sit; & num.* 78. *&* 91. *& seq. & num.* 127.
23 *Doctrinæ de liberâ electione opinionis probabilis origo & progressus & num. seqq.*
25 *Probilitatis gradus tres.*
26 *Referuntur autores doctrinæ de liberâ electione opinionis probabilis & eorum assertiones, ibid. & num. seqq. usque ad num.* 44.
27 *Videlicèt licere omnibus illam sequi & in omni materiâ.*
28 Et *in specie id licere Lectoribus & Magistris.*
29 *Item Advocatis etiam in causâ sanguinis; & num.* 381. *&* 390.
30 *Item Consiliariis & Consultoribus animarum; & num.* 354.
31 *Item Judici etiam contra communem, & num.* 298. *& num.* 355.
32 *Itaut reo non liceat apellare: etiamsi pro se habeat probabiliorem.*
33 *Item Medico; & num.* 293. *&* num. 373.
34 *Item Regi in bello gerendo; & num.* 326. *& num.* 375.
35 *Item Sacerdotibus in essentialibus Sacramentorum & illorum administratione; & n.* 303. *& n.* 376.
36 *Itaut liceat consecrare in materiâ incertâ.*
37 Et *Confessarius teneatur sequi opinionem probabilem pœnitentis, etiamsi credat eam esse falsam; & n.* 305.
39 Et *Ecclesia tribuat jurisdictionem ad absolvendum Sacerdoti eligenti opinionem probabilem; & num.* 380.
40 Et *sequi liceat opinionem minùs tutam.*
Etiam in articulo mortis.
41 *Doctrina de liberâ electione probabilium opinionum est valdè utilis Christianæ Reipublicæ & saluti animarum, & num. seqq.*
Imò valdè perniciosa: ut latè ostenditur num. 293. *& num. seqq. usque ad num.* 340. *& num.* 401.
42 *Restitutio pecuniæ: an possit fieri per partes invito domino.*
43 *Famulus: an possit ducere concubinam in domum heriabsque peccato.*
44 *Opinionem probabilem secundùm se; an in moralibus sequi liceat, præscindendo à quâcunque probabilitate opinionis oppositæ, latè discutitur: ut numeris sequentibus, usque ad num.* 121.
45 *Referuntur fundamenta pro opinione affirmativâ; & n. seqq. usque ad num.* 59.
Referuntur fundamenta pro opinione negativâ à num. 59. *usque ad num.* 111.
Solvuntur contraria, à num. 111. *usque ad num.* 121.
Et quid si fiat reflexus ad opinionem oppositam; & num. 109.
46. *Opinionem probabilem eligens in actionibus humanis, non agit temerè; sed prudenter, & num.* 56.
Contrarium num. 66. *&* 69. *&* 70. *& seqq. & n.* 111.
47. *Certitudo moralis de honestate operationis sufficit ad honestè operandum.*
48 *Certitudo alia supernaturalis alia naturalis & alia moralis.*
49 *Leges illæ optimè sunt constitutæ, quæ quam paucissima reliquerunt arbitrio judicantium.*
50 *Certitudinem mathematicam non oportet in cunctis quærere.*
51 *Moralis materia non nititur certâ demonstratione, sed conjecturis grossis & figurantibus.*
Declaratur num. 99.
52. *Certitudo est determinatio intellectûs ad unum.*
53. *Prudentia est de non necessariis.*
Declaratur num. 116.
54 *Prudentia hominis non est omninò certa propter variabilitatem singularium.*
55 *Deus & Lex non obligant ad impossibile.*
57 *Opinio tutior ex canonum præscripto non est eligenda: nisi res dubia sit.*
Declaratur num. 118.
58 *Opinionem probabilem eligens non est in dubio: licèt sit cum formidine partis oppositæ.*
Declaratur num. 71.
60 *Actus humanos, ut sint recti & habeant bonitatem moralem; precedere debent verbum verum & consilium stabile, & num.* 87.
61 *Veritas est indubitata rei certitudo.*
62 *Opinio probabilis indubitatam rei certitudinem habet & num.* 71.
63 *Veritas nec fallit, nec fallitur: opinio secùs.*
64 *Veritas manet & invalescit in æternum.*
65 *Opinio stabilitatem non habet, sed variabilis est.*
66 *Prudentia quid sit.*

243 *Depositionis pœna infligi non potest, nisi pro culpâ mortali.*
245 *Intellectus*, c. Veniens de Presbyter. non baptiz. *Ordinatus ante baptismum, an recipiat caracterem, ibid.*
246 *Opinionem habens, quòd actus sit licitus si etiam habeat scrupulum de opposito agit contra dictamen conscientiæ & num. 249.*
247 *Et multò magis si de opposito habeat opinionem æquè probabilem & num. seqq.*
248 *Scrupulus est credulitas ex levibus conjecturis; & plus credulitatis habet, quàm dubitatio; & minùs; quàm opinio; & num. 261.*
250 *Medicus peccat medicinam si propinet dubitans, an sit profutura vel nocitura: etiam si magis credat eam proficere debere; & num. 293.*
251 *Scrupulos vincendi saluberrimum est remedium contra illos operari.*
Declaratur ibid.
253 *Opinionem minùs probabilem & minùs tutam, an sequi liceat, relictâ probabiliori; ac tutiori, plenè examinatur & num. seqq. usque ad num. 403.*
254 *Referuntur Autores & fundamenta pro opinione affirmativâ; & num. seqq.*
Referuntur quadraginta duo fundamenta pro opinione negativâ, à num. 256. usque ad num. 392.
Referuntur & expenduntur Autores pro eâdem sententiâ, à n. 340. usque ad n. 392.
Solvuntur contraria. num. 392. usque ad n. 402.
255 *Nemo tenetur ad id quod perfectius est; sed sufficit, ut sequatur perfectum ac tutum.*
Declaratur, n. 293.
Formido non præjudicat morali certitudini. d. num. 255. vers. Moventur septimò.
Contrarium. n. 358. vers. Ad septimum.
Declaratur. ibid. vers. Ad rationem quintam.
257 *Intellectus non habet libertatem opinandi ut libet; sed violenter inclinatur in eam partem, in quâ sunt fortiora motiva.*
258 *Dictamen rationis quid sit.*
259 *Ratio est dux intellectûs.*
260 *Conscientia quid; & num. seqq.*
261 *Credulitas quotuplex & per quos gradus ad plenam credulitatem perveniatur.*
Fides, opinio, suspicio & dubitatio in quibus differant, ibid.
262 *Ignorantia vincibilis, & affectata æquiparatur scientiæ.*
263 *Argumentum à communiter accidentibus validum est.*
264 *Quæstio omnis, in quâ de peccato mortali quæritur, nisi expressè veritas habeatur: periculosè determinatur.*
265 *Roboam reprehenditur, quòd secutus fuerit consilium juvenum, derelicto consilio seniorum.*
266 *Senum gloria est canities.*
267 *Lex naturæ est impressio Divini luminis in rationali creaturâ.*
268 *Lumen naturale intellectûs est manifestatio veritatis.*
269 *Opinionem erroneam sequens alicujus Magistri ex simplicitate non excusatur.*
270 *Dubiis in rebus non est de facili præstandus assensus.*
271 *Doctor referens plures opiniones in dubio quam censeatur approbare.*
272 *Doctor qui simpliciter approbat unam opinionem, censetur contrariam refellere.*
273 *Item si dicat unam opinionem esse probabiliorem, seu veriorem; & num. seqq.*
274 *Intellectus*, c. Cùm Matthæ. §. Quæsivisti de celebrat. Missar.
275 *Opinio communis est probabilis & amplectenda, in judicando & consulendo.*
276 *Nisi contraria sit probabilior, seu verior, num. 438.*
278 *Rationem dimittens propter autoritatem humanam, incidit in insipientiam bestialem.*
279 *Opinionem communem sequens, posthabitâ veriori excusatur à pœnâ in foro externo; sed non excusatur in foro conscientiæ.*
Opinio communis inducit errorem probabilem, ibidem.
280 *Theodosii Imperatoris Edictum de opinione præferendâ in discordiâ Jurisconsultorum.*
281 *Probatio plenior absorbet, & confundit minùs plenam directè opositam, & num. seqq.*
282 *Testes plures in concursu prævalent paucioribus.*
283 *Rationes duæ vincunt unam, & ratio fortis minùs fortem tollit.*
284 *Opinio in concursu probabilioris non est probabilis, sed reprobabilis.*
285 *Pars major, ac sanior prævalet in omnibus actibus Universitatis.*
286 *Constitutiones nonnullorum Ordinum præcipiunt suis subditis Regularibus, ut in controversiis moralibus sequantur opiniones magis probabiles.*
287 *Episcopi Grassensis Synodalis admonitio ad Confessarios nimis indulgentes, qui laxiores, minùsque probabiles opiniones sequuntur.*
288 *Opinio semper eligenda, per quam Deus magis glorificatur, & quæ majorem habet conformitatem cum arctâ viâ Evangelii.*
289 *Immunis est à peccato relinquens opinionem, quam veram credit, & magis tutam, ut sequatur contrariam, est propositio non toleranda.*
290 *Certis incerta præponens in rebus ad salutem animæ pertinentibus graviter peccat.*
291 *Periculum qui non æstimat; imprudens, ac temerarius est, quod pluribus exemplis ostenditur.*
292 *Doctrina de electione opinionis minùs probabilis continet multa absurda, quæ hic referuntur à num. 293. usque ad num. 340.*
293 *Medicus præbens ægroto medicamentum, quòd probabiliùs posset obesse, peccat contra Justitiam, & contra Charitatem, & num. seqq.*
294 *Periculo se committens, stultus & fatuus dicitur.*
295 *Medicus salutis gratia est.*
296 *Sacerdotes, & Pastores Ecclesiæ sunt Medici spirituales qui medentur languoribus animæ.*
297 *Mors æterna longè magis est formidanda, quàm mors temporalis.*
298 *Judicem posse judicare pro parte minùs probabili ostenditur esse absurdum, & num. seqq. & num. 255.*
299 *Judex est Minister Dei, & debet conformare judicium cum veritate.*
300 *Nec potest contra eam pronunciare cum liberâ conscientiâ & securâ.*
301 *Judicium fori contentiosi non differt à Judicio in foro animæ, quoad obligationem eligendi opinionem magis probabilem.*
302 *Acceptio personarum gravius est peccatum in dispensatione rerum spiritualium quàm temporalium.*
303 *Opinionem nedùm probabilem, sed nec probabiliorem sequi licet in administratione Sacramentorum, quandò suppetit materia certa.*
304 *Doctrina de liberâ electione opinionis probabilis invertit ordinem Judicii in foro pœnitentiali, & num. seqq.*
305 *Confessor secundùm aliquos, non potest denegare absolutionem eligenti opinionem minùs probabilem & minùs tutam. Et denegando peccat mortaliter, etiamsi credat pœnitentis opinionem esse falsam, ibidem.*
306 *Bellum ex utrâque parte justum non datur, & num. 318*
307 *Possessor dicitur habere potiora jura, etiamsi nullum jus habeat.*
Rex, qui pacificè Regnum possidet, in paritate opinionum utrinque probabilium, iniquum est, ut de suâ possessione vi dejiciatur, ibid.
308 *Bellum à spoliato moveri potest solùm in continenti, non autem ex intervallo.*
309 *Doctrina de liberâ electione opinionis probabilis, publicam pacem multoties turbat & inflammat Principes ad bella gerenda.*
310 *Bellum est perditio animæ, corporis & substantiæ.*
311 *Opinionum oppositarum utcumque probabilium oportet unam esse veram & alteram falsam, & qui consulit, vel judicat secundùm utramque, necessariò pro unâ parte eligit falsum tam materialiter quàm formaliter; & num. seqq.*
312 *Probabilitas indifferenter se habet ad verum, & falsum.*
313 *Advocato non licet pro utrâque Parte scienter patrocinari; & num. 315.*
314 *Doctrina de liberâ electione probabilium opinionum vix ad praxim deduci potest sine scandalo.*
315 *Contrarietas turpis est in Doctore.*
316 *Amicis duobus in contrariis opinionibus existentibus, sanctum est pro veritate pugnare.*
317 *Opinionibus discrepantibus conari quis debet habere Judicem propitium, non tamen claudicantem.*
318 *Defensio non competit ei, qui potest justè & impunè offendi.*
319 *Doctrina de liberâ electione opinionis probabilis convellit libertatem & immunitatem Ecclesiasticam.*
320 *Reddit homines ignavos; eosque ab omni studio contemplandæ veritatis abducit.*
Relaxat Fidelium conscientias; & num. 322. & num. 337.
Parit effrænatam opinionum multitudinem num. 330. & 338.

Aperit viam opinionibus falsis, temerariis & scandalosis, num. 335. & 338.
Non tollit scrupulos; sed hebetat conscientias, num. 401.
321 *Actus argumentandi est apud infinitos: conclusio respondendi & medicina sanandi apud paucos.*
322 *In occasione proximâ peccati ex sententiâ cujusdam Theologi, licitum est perseverare ob sui vel alterius commodum spirituale vel temporale.*
324 *Concubinarius ex cujusdam Theologi sententiâ non tenetur concubinam è domo expellere; sed tantùm polliceri se cum ipsâ non peccaturum, quandò eâ dimissâ tristiùs vitam duceret.*
325 *Missam audiens & Divinum Officium recitans cum distractione voluntariâ, non satisfacit Præcepto Ecclesiæ.*
326 *Regularibus nefas est reluctari Papæ reformationem indicenti.*
327 *Opinionem minùs probabilem Confessor potest eligere, cùm per eam eximit pœnitentem ab aliquâ obligatione, ex quorumdam Theologorum sententiâ.*
328 *Et tenetur opinionem liberantem & laxiorem indicare pœnitenti de illâ interroganti.*
329 *Propositum habens varios Doctores consulendi, donec aliquem juxta desiderium suum respondentem inveniat: an sit tutus in conscientiâ.*
330 *Opinionum probabilium hodiè tam ingens est numerus, ut libera illarum electio videatur fovere quamdam veluti libertatem conscientiæ; & num. seqq.*
331 *Doctoris unius autoritas, an faciat opinionem probabilem ex eo, quòd generaliter sic doceant quatuor vel quinque Doctores.*
332 *Opiniones probabiles efficere, ut quod olim peccatum erat, hodie amplius non sit: assertio est non toleranda.*
333 *Opinionem erroneam sequens alicujus Magistri, à peccato non excusatur.*
334 *Probabilitatum usus est commentum diaboli ad enervandam vim Præceptorum; & num. 337.*
335 *Opiniones plurimæ hic referuntur, quæ non sunt tolerandæ; & tamen hodiè à quibusdam Theologis probabiles reputantur.*
336 *Assertiones multæ, quas Parochi Parisienses & Rothomagenses Clero Gallicano autoritate Superiorum damnandas proposuerunt: referuntur.*
337 *Mechliniensis Archiepiscopi Epistola ad Sacram Congregationem Inquisitionis adversus Confessores, qui nimis laxant habenas peccatoribus: immixi perniciosis opinionibus quorumdam Theologorum refertur; & num. seqq.*
339 *Assertiones septemdecim referuntur excerptæ ex libris nonnullorum Theologorum, quas Facultas Theologica Lovaniensis judicavit in Praxi non tolerandas & autoritate Superiorum prohibendas.*
Gandavensis Episcopi Epistola & assertiones viginti sex, ad ejus requisitionem censuratæ à Facultate Theologicâ Lovaniensi sub d. num. 339. vers. His addimus.
340 *Propositiones sex à Congregatione S. Officii qualificatæ sub d. numer. 339. vers. His demùm adjicimus.*
341 *Agere incertum & dimittere certum in materiâ morali, est peccatum mortale.*
342 *Pars periculosa in controversiis moralibus, quæ dicatur ex Sententiâ Henrici Gandavensis.*
343 *Judex, glossis discrepantibus, eligere debet opinionem cui magis ratio intellectûs sui consentit.*
344 *Sententia Judicis sequentis unam opinionem in materiâ in quâ est magnus conflictus; valet, si non appareat quæ sit communior; & illa non sit apertè falsa.*
345 *Opinio verior & probabilior à Jurisperitis pro eodem accipitur.*
346 *Opinio tutior sequenda est ubi agitur de periculo animæ: etiamsi opposita sit satis probabilis ex Sententiâ Henrici Boich & Bellameræ.*
347 *Opinionem communem Curia non sequitur, ubi contraria est verior.*
348 *Opinio communis judicanda non est ex multitudine, sed ex pondere Autorum materiam diligenter inquirentium.*
349 *Doctoribus antiquis magis deferendum est, quàm modernis; & quatuor numeris sequentibus.*
350 *Antiqui magni & veræ Philosophiæ Autores.*
351 *Doctores antiquos relinquens, ut modernis adhæreat non rectè sapit.*
352 *Glossæ autoritas omnes alias antecedit.*
353 *Intellectus Clement. 1. §. final. de Sum. Trinit. & Fide Catholicâ*
354 *Opinionem probabilem relictâ probabiliori ac tutiori ex Sententiâ multorum Theologorum nostri temporis, sequi non licet Confiliario seu Consultori animarum.*
355 *Item nec Judici & num. seqq. usque ad num. 373.*
Item nec Medico, num. 373. & num. seqq.
Item nec Regi in bello gerendo, num. 375.
Et multò minùs in essentialibus Sacramentorum, num. 376. & num. seqq. usque ad num. 381.
356 *Judex in Causis criminalibus sequi potest opinionem probabilem quæ favet reo: relictâ probabiliori quæ favet Fisco, si probabilitas versetur circa factum.*
357 *Imò tenetur eo casu reum absolvere ex Sententiâ nonnullorum Theologorum.*
Contrarium defenditur, sive probabilitas versetur circa factum, num. 358. & num. seqq. sive circa Jus, num. 366. & num. seqq. usque ad num. 373.
358 *Judex spectare non debet an probationes Fisci præponderent probationibus rei; sed an ex processu resultet probatio sufficiens ad condemnandum; & num. seqq.*
359 *Accusatore non probante, reus absolvitur.*
360 *Etiamsi reus nihil probaverit.*
361 *Exceptio negativa pro parte rei non est probanda.*
362 *Accusatus vel inquisitus, etiam post accusationem vel inquisitionem non præsumitur culpabilis: nisi delictum probetur.*
363 *Judex, absoluto processu offensivo ac defensivo: quomodò se debeat gerere in reo condemnando vel absolvendo.*
364 *Probationes in criminalibus debent esse luce clariores.*
365 *Judicia etiam vehementia ad infligendam pœnam ordinariam non sufficiunt.*
367 *Judices promiores esse debere ad absolvendum, quàm ad condemnandum; & consimiles regulæ quandò habeant locum.*
368 *Lesæ Majestatis crimen an committat occidens Consiliarium Principis.*
369 *Andreas de Isernia Reginæ Joannæ Consiliarius Neapoli trucidatur.*
370 *Fur de Jure an sit suspendendus pro unico furto magnæ quantitatis.*
371 *Rapiens publicam meretricem, an incidat in pœnam raptûs.*
372 *Et quid in muliere rapiente virum.*
373 *Medicus peccat, si scienter applicat infirmo medicamenta dubia: etiamsi credat ea probabiliùs profutura.*
374 *Ægrotum melius est in manu Creatoris relinquere, quàm periculo exponere dubitabilis medicinæ.*
376 *Opinione probabili uti non licet in essentialibus Sacramentorum, nisi in casu extremæ necessitatis.*
377 *Periculum grave facit, ut formido præponderet opinioni.*
378 *Baptizandus est puer in periculo mortis constitutus, si quid appareat extra uterum.*
379 *Sacerdos existens in peccato mortali, si tempus ita urgeat ut non sit locus pœnitentiæ, potest ministrare Sacramentum absque peccato.*
380 *Sacerdoti eligenti opinionem probabilem Ecclesia minimè tribuit Jurisdictionem ad absolvendum, nisi error sit communis & titulus putativus proveniat à legitimo Superiore.*
381 *Advocato, an & quandò liceat patrocinari secundùm opinionem probabilem; & num. seqq. usque ad num. 392.*
382 *Advocatus in Causâ in quâ utrinque sunt opiniones æquè probabiles, si proponat clientulo rem tamquàm certam, mentitur & tenetur ei ad damna & interesse.*
383 *Sed non prohibetur in Causâ dubiâ patrocinari, si aperiat clientulo rem dubiam esse.*
384 *Temerè litigare non dicitur qui dubius est, sed qui scit jus non habere.*
385 *Lites plerumque de re dubiâ instituuntur.*
386 *Advocati recti meliorem vitam faciunt quàm Fratres Prædicatores vel alii Religiosi.*
387 *Advocato non licet patrocinari pro parte minùs probabili contra probabiliorem.*
388 *Etiamsi pandat clientulo rationes adversarii esse probabiliores.*
Etiamsi non sit causa sanguinis vel majoris partis bonorum, num 390.
389 *Advocatus qui in principio litis credidit rationes sui clientuli esse probabiliores, si in processu appareat contrarium: tenetur Causam deferere aut illam ad concordiam inducere.*
391 *Furti actio datur etiam pro re minimâ.*
392 *Opinionem minùs probabilem sequens ac minùs tutam, relictâ probabiliori ac tutiori, est maximè imprudens ac temerarius.*
394 *Verum est bonum intellectûs; falsum autem est malum ipsius.*
395 *Veritas potissimùm indoganda est in foro conscientiæ, quòd dicitur forum veritatis.*
396 *Conscientia est quædam consonantia & harmonia cum veritate.*
397. *Lex conscientiæ debet dici Lex Evangelica à Patre luminum oriens.*
Conscientia est Angelus mentis præses, ibid.
398 *Ratio naturalis seipsam ostendit & veritatem occultam non finit.*

Opinio, intellectus & Fides, in quibus differant, ibid.
67 Prudentia est generalis regula humanorum actuum & completiva omnium virtutum moralium.
68 Intellectus rectus est, qui dirigitur à prudentiâ, scientiâ & opinione verâ; non rectus verò, qui dirigitur ab eorum contrariis.
69 Opinio contrà distinguitur à virtutibus intellectualibus; & num. 85. & 87.
70 Certitudo saltem moralis de rectitudine & honestate operationis requiritur ad rectè & honestè operandum; & num. 98.
71 Opinio probabilis moralem certitudinem non habet; & num. 72. & 76.
78 Opinionis definitio quæ; & num. 91. & 92.
79 Intellectus rectus & non rectus qui dicatur ex sententiâ Alexandri de Ales. & D. Thomæ; & num. 80.
81 Judicium duplex in quolibet ratiocinato.
83 Intellectus inclinatur in objectum suum per modum naturæ.
84 Veritatem amat omnis homo naturâ non degenerans; & eam scire super omnia desiderat; & num. 115.
86 Intellectus speculativi & practici virtus, in quo consistat.
87 Judicii bonitas non consistit in solâ veritate; sed in eo quod sit firmum & stabile.
88 Scrupulus mors est conscientiæ, si applicatio ad opus fluctuat circà rectum & obliquum; & num. 96.
89 Fluctuans quantùm sapit fluctuationis, tantùm sapit indeterminationis; & num. 96.
91 Opinio probabilis habet inseparabiliter annexam formidinem.
92 Opinio est credulitas cum aliquâ levi dubitatione; & tenet medium inter suspicionem & plenam probationem; & num. 261.
93 Formido quid sit.
94 Suspicio est credulitas ex levibus conjecturis; & tenet medium inter dubitationem & opinionem, & num. 261.
95 Scrupulosù cum conscientiâ operari peccatum est: nisi priùs error deponatur; & num. seqq. & num. 246.
96 Conjux qui habet conscientiam impedimenti ex credulitate levi, non potest exigere debitum: nisi priùs deponat scrupulum; & num. 241.
97 Opinionibus contrariis si quis adducatur in suspicionem, quòd actus sit illicitus: ex sententiâ D. Thomæ non potest actum illum explicare absque peccato.
99 Certitudinem ex probabilibus sufficere in moralibus: quomodò sit intelligendum, plenè explicatur: ut num. seqq. usque ad num. 111.
100 Aristoteles in 1. Eticor. c. 3. expenditur.
101 Salomonis Judicium non fuit probabile, sed omninò certum.
102 Sententia definitiva fertur ex violentâ præsumptione.
103 Probationes plures imperfectæ simul junguntur ad faciendam plenam & perfectam probationem.
104 Probationes duæ semiplenæ faciunt unam plenam.
105 Testis unus & confessio facta, absente parte, plenè probat.
106 Probatio plena conficitur ex diversis probationibus imperfectis, cùm tendunt ad eumdem finem.
107 Probatio plena consurgit ex pluribus præsumptionibus ad idem tendentibus & ex pluribus adminiculis, quandò unum alteri adminiculatur.
108 Judex Inquisitor veritatis debet cuncta rimari, nec se astringere ad unam speciem probationis.
109 Opinio probabilis potest amplecti, quandò contraria: utcunque tutior, est rationibus destituta.
110 Opinio probabilis respectu non probabilis potest dici probabilior.
112 Certitudinem moralem habere de omnibus eligibilibus, est supra humanam facultatem, & num. seqq.
113 In moralibus periculum est diversa sentire & admodùm utile veritatem investigare.
114 Ad veritatem nati homines & ut plurimùm veritatem consequuntur.
116 Prudentiæ materia sunt agibilia, secundùm quod sunt objectum rationis, scilicèt sub ratione veri.
118 Opinionem tutiorem sequi tenetur non tantùm qui dubius est; sed etiam qui formidat.
121 Ex opinionibus duabus oppositis æquè probabilibus: an liberum sit cuilibet sequi utramque vel alteram, quam maluerit. Latè discutitur, ut n. seqq. usque ad n. 253.
122 Referuntur fundamenta pro opinione affirmativâ.
Referuntur fundamenta pro opinione negativâ à num. 123. usque ad num. 252.
Solvuntur contraria, num. 252.
Propositiones duæ contradictoriæ possunt esse probabiles, num. 122. & num. 131.
125 Opiniones oppositas; qui judicat esse æqualiter probabiles vel quasi æqualiter non est moraliter certus, sed dubius: Latè firmatur ut num. seqq. usque ad num. 171.
126 Opiniones contrarias æquè probabiles eumdem intellectum posse simul opinari, non tantùm moraliter sed etiam naturaliter; & physicè, est impossibile; & num. seqq.
127 Opinari quid sit.
128 Intellectus cap. Ego solis 9. dist.
129 Opinari non est in nobis; necesse enim falsum aut verum dicere; & num 136. & num. 139. & num. 154. & seqq.
130 Propositionem judicare probabilem & judicare propositionem probabiliter esse veram, multùm differunt & in quibus, & num. seqq.
131 Opiniones duæ contradictoriæ possunt judicari probabiles, sed non possunt judicari probabiliter esse veræ; & num. seqq.
132 Probabile est hoc esse verum vel licitum; & probabile est hoc esse falsum vel illicitum, non sunt contradictoria.
133 Contradictoriæ propositiones non possunt unquam verificari etiam respectu duarum causarum; & num. seqq.
134 Contradictoria simul esse vera, non potest esse in mente hominis: etiamsi voce proferatur.
135 Contradictoria duo judicari non possunt simul probabiliter esse vera: etiam ex diversis principiis; & refellitur contraria opinio.
136 Assensus duo contrarii opinativi simul esse non possunt in eodem intellectu: unus scilicèt ex principiis intrinsecis rationum; & alter ex principio extrinseco autoritatis.
137 Intellectus speculativus & practicus: an & in quibus differant; & num. 218.
138 Opiniones diversæ in nobis quotidiè generantur propter diversa phantasmata.
Doctorem non esse sibi aliquandò contrarium, est ferè impossibile, ibid.
139 Opiniones contrarias, qui judicat esse æqualiter probabiles, non potest earum alteram opinari; & n. seq. Imaginari quidem possumus, ut volumus; sed non opinari, ibid. & 140.
140 Fingere aliud est & aliud opinari; & num. 141.
142 Problema quid sit.
143 Intellectus non habet libertatem opinandi, ut libet; sed cogitur objecto se conformare; & num. 154. & seqq.
144 Sententia certa in re dubiâ ferri non potest.
145 Problemata quomodò intelligantur dubitationem habere.
146 Dei Judicium semper innititur veritati, quæ nunquam fallit nec fallitur.
147 Dubitatio undè oriatur, & num. seqq. & num. 162.
150 Dubitatio quid; & num. 153. & 159.
151 Dubium quid; & num. 158.
152 Dubius simile quidam ligatis patitur.
154 Quiescere oportet in paritate contrariorum motuum: quod pluribus exemplis ostenditur.
155 Intellectus ita movetur ab objecto veri, ut appetitus sensitivus bruti ab objecto delectabili.
156 Voluntas habet libertatem contrarietatis: intellectus secùs.
157 Dubitans applicat animum suum ad plura; & nescit quid eligat.
158 Dubium est motus indifferens in utramque partem contradictionis.
160 Probationes etiam certæ & liquidæ per contrarias similes conquassantur.
161 Legatum Sempronio amico relictum, si duo sint Sempronii æquâ charitate conjuncti: cui debeatur.
162 Dubitatio fit ex principiis tam intrinsecis rationum, quàm extrinsecis autoritatum, si utrinque sint æquales; & num. seqq. usque ad num. 171.
163 Innocentii, Hostiensis & Joan. Andr. autoritas quanta sit.
164 Archidiaconi opinio super sexto libro Decretalium prævalet communi.
165 Glossæ autoritas; quæ: & num. 352.
166 Doctoris unius autoritas per contrariam autoritatem alterius enervatur.
167 Opinionum veritas aut falsitas, non seorsim est perpendendenda; sed per differentiam & comparationem ad opposita.
168 Intellectus Divinus & Angelicus cognoscunt compositionem & divisionem per intellectum simplicis quidditatis.
Intellectus humanus cognoscit componendo, dividendo & ratiocinando, ibid.

169. Dubium Juris dicitur, cùm rationes pro & contra congruunt; vel ubi sunt discordes Doctorum opiniones, nec constat de communi; & num. 183.
170 Judex, cùm variæ sunt opiniones; nec discernitur, quæ sit verior, si unam sequatur: an faciat litem suam.
171. Opinionem tutiorem in dubio esse eligendam, est velut quoddam Sacrorum Canonum axioma; & n. seqq. usque ad num. 191.
172. Et refellitur illorum opinio, qui dicunt hoc non esse in Præcepto; sed in consilio tantùm; & num. seqq. usque ad num. 191.
173. Possidentis melior est conditio in materiâ justitiæ & in foro judiciali, non autem in materiâ aliarum virtutum & in foro conscientiæ; & refellitur opinio contraria: ut num. 191. usque ad num. 211.
174. Referuntur aliquot Theologorum assertiones de conscientiâ dubiâ, videlicet.
Dubitans an sit excommunicatus: sive dubium sit juris, sive facti: non debet se habere pro excommunicato nec tenetur petere absolutionem, ibid.
175. Item, dubitans; an lex imponens pœnam excommunicationis sit usu recepta: potest existimare non esse receptam.
176. Item, dubitans, an casus sit reservatus, potest ab illo absolvere.
177. Item, dubitans: an commiserit peccatum mortale, non tenetur illud confiteri.
178. Item, dubitans de legitimâ potestate Prælati, non tenetur illi obedire.
179. Item, dubitans; an beneficium sit tenue, non tenetur Officium recitare.
180. Item, dubitans in die Jovis: an media nox sit transacta, potest comedere carnes: secùs si dubitet in die Sabbati.
181. Assertiones suprascriptæ confutantur; & num. seqq. usque ad num. 212.
182. Dubiâ cum conscientiâ operari non licet: nisi priùs dubium deponatur.
183. Cardinales, cùm rationes sunt utrinque probabiles, quomodò debeant in Consistorio respondere.
184. Opinio tutior in dubio, debet eligi ex Præcepto; & num. seqq. usque ad num. 191.
185. Excommunicatum vitare jubetur Episcopus, quoties absolutio est dubia.
186. Dubitans de validitate sponsalium cum puellâ septennio proximâ, separatur ab illius consobrina quam postea duxit in uxorem.
187. Presbyteri ordinati ab Episcopis incognitis, de quibus dubium est an sint Episcopi; sunt iterùm ordinandi.
188. Parvuli à parentibus subtracti, de quibus dubitatur an sint baptizati: sunt iterùm baptizandi.
189. Ecclesia, de quâ incertum est, an fuerit consecrata: iterùm consecrari debet.
190. Matrimonium, de quo dubitatur an valeat: non est iterùm contrahendum: sed præsumitur pro illius validitate.
192. Episcopus, quamvis sit in possessione communicandi cùm Fidelibus: tamen dicitur deponendus, eò quòd in dubio non gessit se pro excommunicato.
193. Mulier dubitans de morte prioris conjugis, non potest pergere in possessione debitum exigendi à secundo marito.
194. Interdictum, uti possidetis, datur vel cùm possessor ab alio turbatur; vel cùm duo contendunt de possessione.
195. Interdictum, retinendæ; ut locum habeat: quæ sint probanda.
196. Opinio tutior in dubio eligenda in foro pœnitentiali, vel quasi pœnitentiali tantùm; in foro autem judiciali, ubi agitur ad pœnam eligenda est benignior; & num. seqq. usque ad num. 201.
Declaratur num. 204.
197. Judex in dubio non debet judicare quemquam irregularem; sed quilibet in dubio tenetur, se irregularem judicare.
198. Opinio tutior cur eligenda sit in foro conscientiæ; non autem in foro fori.
199. Interpretatio in dubio contra tertium facienda est in meliorem partem, contra seipsum in deteriorem; & cur.
200. In obligationibus quæ concernunt Deum: tutiùs est præsumere quem ligatum, quàm solutum.
201. In judicio propriè non est reperire partem tutiorem. Judex condemnando innocentem, peccat contra proximum: absolvendo nocentem, peccat contra Rempublicam, ibid.
202. Satiùs tamen est impunitum relinqui facinus nocentis, quàm innocentem damnari; & numer. 267.
203. Pars tutior in foro conscientiæ est etiàm favorabilior.
204. Judex an aliquandò teneatur sequi opinionem tutiorem.
205. Possessorium datur etiam in incorporalibus; in Causis tamen civilibus, non autem criminalibus.
206. Pars tutior in moralibus, est eligenda de Jure naturali & Divino, contra quod nulla possessio aut præscriptio vel consuetudo suffragari potest; & n. seqq. usque ad num. 211.
207. Periculo mortalis peccati se exponere est peccatum mortale.
208. Etiam ubi actus de genere suo non est peccatum mortale; & num. 213.
209. Interdictum, uti possidetis, non datur in materiâ nutritivâ peccati.
210. Nec quandò Jus resistit.
211. Possessio in foro conscientiæ non stat pro libertate humanâ, sed pro obligatione abstinendi ab actu illicito.
212. Opinio tutior in dubio eligenda est, sive dubium sit facti, sive Juris vel personæ; & num. seqq. usque ad num. 218.
Et tam in dubio Juris practico quàm speculativo, num. 218.
Et in omni materiâ etiam extra casum irregularitatis, num. 220.
213. Cum conscientiâ erroneâ: etiam erroneitate Juris operari non licet absque peccato.
214. Dubium Juris habens: an sit excommunicatus, tenetur securiorem partem eligere.
215 Amylum an sit materia conveniens ad faciendum panem consecrabilem.
216 In dubiis omnibus tres maximæ sunt servandæ ex sententiâ Scoti.
217 Dubium personæ, quo sensu accipiatur à Jurisperitis.
219 Intellectum esse certum practice & dubium speculativè; vel è converso non est possibile.
220 Opinio tutior in dubio eligenda est in omni materiâ, ubi vertitur salutis periculum & refellitur contraria opinio.
221 Furiosus habens lucida intervalla ad Subdiaconatum promotus, an teneatur continere.
222 Ratio generalis ampliat dictum speciale.
223. Lex etiam pœnalis dicitur favorabilis & extendenda, ubi agitur de securitate animæ.
224 Ratio si sit expressa in Canone: ubicumque ratio illa viget, casus dicitur à Jure expressus.
225 Certus est moraliter; non autem dubius, qui judicat unam opinionem esse alterâ probabiliorem.
Opinio vehemens pro certitudine habetur, ibid.
226 Circumstantiæ notabiliter aggravantes, an sint nec sariò in confessione aperiendæ, ab eo qui putat utramque opinionem esse probabilem, vel unam alterâ probabiliorem.
227 Confiteri stultùm, an sit in Præcepto post lapsum in mortale.
228 Opinio probabilior eligi potest, quamvis contraria sit tutior: dummodò deponatur conscientia opinionis oppositæ.
229 In opinione deligendâ servandæ sunt regulæ Juris à cùm non aparet: quæ opinio sit tutior; & num. seqq. usque ad num. 242.
Et quæ sint ejusmodi regulæ, num 231.
230 Pars tutior in dubio, quæ dicatur.
231 Præsumptio validitatis actûs, est aliarum præsumptionum regina.
232 Opinio favens matrimonio vel potestati Clavium, præferenda est opinions contrariæ etiam communi.
233 Judex tenetur sequi communem opinionem, aliàs facit litem suam; & num. seqq. & num. 275.
234 Opinio communis habet vim consuetudinis, & num. 277.
235 Opinionibus discrepantibus, si res prorsùs ambigua sit: abstinendum est à consilio & judicio; & consulendus est Princeps; & num. 244.
236 Opinio & veritas; si invicem se confundant: potest Judex differentiam dividere.
237 Opiniones si utrinque sint probabiles: inducendæ sunt partes ad concordiam.
238 Arbitrium liberum & absolutum nullis subjacet regulis Juris positivi.
239. Arbitrii verbum in dubio viri boni & à Jure regulatum significat.
240 Clausulæ, arbitrio Rotæ, quid importet.
241 Intellectus, c. Inquisitioni de sentent. excommun.
242 Intellectus, Illud de Cler. excommun. ministran.

Formidò duplex, ibid. vers. ad rationem quintam.
399 *Intellectus, c.* Litteras de restit. spol. *& num. seq.*
400 *Opiniones distinguens & ad concordiam reducens, non videtur alias opiniones reprobare.*
Medium non opponitur extremis; sed extrema ipsa invicem opponuntur & mutuò se perimunt, ibid.
402 *Epilogus principalium trium quæstionum & praxis servanda in opinione deligendâ cum securitate conscientiæ.*
403 *Opinionem probabilem an faciat autoritas unius Doctoris: Latè discutitur; & num. seqq. usque in finem.*
Quid si autoritas illa sit rationibus destituta, num. 406. & num. seqq. usque ad num. 418.
Et quid si nitatur gravi aliquo fundamento, num. 417. & num. seqq.
Et quid de autoritate alicujus, qui sit Princeps in aliquâ Facultate, num. 420.
Et quid si opinio unius Doctoris sit contra Legem Dei vel Ecclesiæ, num. 425.
Et quid si contra communem aliorum opinionem, num. 433. & 442.
Et quid si opinio singularis sit verior, quàm opinio communis, num. 438.
Et quid si ab utrâque parte sint totidem Autores æqualis ponderis & rationes æquè suasibiles, num. 444.
Et quid si pro unâ parte sint Doctores numero plures & pro contrariâ graviores, num. 445.
Et quid si utrinque Doctores sint æquales numero, sed pondere inæquales, num. 447.
Et quid si pro unâ parte stet autoritas unius gravis Doctoris; & pro contrariâ nullus occurrat Doctor & rationes utrinque sint æquales, num. 448.
405 *Opinionem probabilem facit autoritas unius Doctoris: etiamsi contineat errorem contra Jus Divinum. Contrarium, num. 412. 425. & 432.*
406 *Opinionem probabilem in moralibus non facit sola autoritas unius Doctoris utcumque gravis & probi.*
407 *Probabilia sunt, quæ videntur omnibus aut pluribus aut sapientibus; & his vel omnibus, vel pluribus, vel maximè notis; & num. 421. & 454.*
408 *Doctorum dictis in tantùm est credendum, in quantùm Canonicis scripturis deserviunt.*
409 *Vox unius, vox nullius.*
410 *Doctori attestanti de consuetudine vel de communi usu loquendi non creditur.*
411 *Cardinalis Zabarella nunquam voluit in opinionibus cedere, nisi urgente ratione.*
415 *Testi unico attestanti de morte mariti non est credendum.*
416 *Ingenio non procedendum, sed autoritatibus insistendum.*
417 *Opinionem probabilem facit autoritas unius Doctoris probi & docti, si nitatur gravi aliquo fundamento; & in contrarium nulla occurrat ratio vel autoritas movens.*
418 *Opinionem sequens alicujus Magistri non subtiliter indagatam quæ postmodùm apparet falsa, excusatur à peccato quamdiù falsa non apparuerit.*
419 *Nec peccat mortaliter qui sequitur intellectum alicujus gravis Autoris, etiamsi erret: dummodò error versetur circa subtilitates Legum.*
420 *Opinionem probabilem facit sola autoritas unius Sapientis clarissimi & Principis in aliquâ Facultate.*
422 *Locus ab autoritate infirmus & inartificialis.*

1 NE *innitaris.* Constitutiones Decretorum singularibus sunt opinionibus præferendæ. Hoc dicit secundùm Joan. Andr. Butr. Card. Imol. Anchar. Abb. & alios communiter; vel secundùm Aret. In judicando non debet quis sequi sensum proprium, sed regulas Patrum sive Constitutiones; vel generaliùs. In quocunque negotio debent magis servari Constitutiones quàm sensus proprius. Sunt duæ partes: prima ponit verba Salomonis *proverb.* 3. Secunda expositionem Hieronimi ibi: *Prudentiæ suæ.*
2 Nota primò secundùm Ant. Butr. significatum horum verborum. *Non facias secundùm prudentiam tuam.* Intelliguntur enim de prudentiâ à Jure non informatâ. Undè gloss. 3. Hostien. Joan. Andr. Imol. & Abb. interpretantur verba, *Prudentiæ tuæ*: id est in malo, ut in *c. sciendum* 8. *quæst.* 1. Exemplificant Abb. Antiq. & Joan. Andr. si alicui dicatur: Non debes hoc facere, quia contra Jus est; & respondeat ille: non curo, quia mihi videtur ita fieri debere; hic proprium sensum præponit Patrum constitutis, contra quem Augustinus in *lib.* 50. *homiliarum, homiliâ* 28. *Vis videre*, inquit, *quid sit homo? Omnis homo mendax. Homo ergò si vult esse aliquid boni, non sit de suo; si de suo esse voluerit, mendax erit; si verax esse voluerit: de Deo, non de suo erit.* Et in libro de verâ Innocentiâ cap. 311. *Nemo habet de suo nisi mendacium & peccatum; si quid autem habet homo veritatis & justitiæ, ex illo fonte est quem debemus sitire in hac eremo; ut ex eo quasi guttis quibusdam irrigati, non deficiamus in viâ.*

423 *Autoritatis pondus inclinat ad actum: præcipuè si grave sit.*
424 *Autoritas magni Doctoris in tantùm facit aliquam probabilitatem, in quantùm præsupponitur in scientiâ versatus vel sapienter locutus.*
425 *Opinio unius Doctoris quantùmvis gravis & pii, si ab Ecclesiâ sit reprobata aut contra Jus Divinum, est improbabilis & falsa.*
426 *Jus ignorare licet indoctis ac rudibus; non autem eis qui suâ prudentiâ instructi sunt.*
427 *Illiteratus debet consulere peritiores: aliòquin ex Juris ignorantiâ non excusatur; & num. seq.*
428 *Simoniam committens non excusatur ex eo, quòd se peccare non crediderit.*
429 *Ignorantia nulla invincibilis est peccatum.*
430 *Ignorantia crassa & supina neminem excusat.*
431 *Et quæ dicatur hujusmodi ignorantia.*
432 *Opinionem sequens errantis Magistri in spectantibus ad Fidem & bonos mores, ex simplicitate & Juris ignorantiâ non excusatur.*
433 *Opinionem probabilem non reddit sola autoritas unius Doctoris, si in contrarium sit communis opinio.*
Nisi ille Doctor ita solveret argumenta contraria & confirmaret sua, ut suam redderet aut certam aut longè probabiliorem, num. 438.
434 *Vox communis præfertur dictis paucorum.*
Raro benè loquitur qui contra omnes loquitur, ibid.
435 *Opinio communis non dicitur, quæ plures Doctores habet eam sequentes perfunctoriè.*
436 *Opinionem probabilem non facit multitudo Doctorum, si eam non confirment optimis rationibus.*
437 *Opinio probabilis communiter censetur, si sit approbatæ à sex Doctoribus classicis rem ex professo tractantibus; quàm si à quinquaginta solâ ferè autoritate priorum doctis.*
439 *Opinioni quæ melioribus rationibus fulcitur, justiùs & æquiùs est inhærere: licèt Imperator sit in opinione contrariâ.*
440 *Verbo credendum, disputatione pugnandum, ratione vincendum.*
441 *Ab opinione communi recedere non licet, nisi habenti pro se rationem certam & convincentem.*
442 *Opinionem probabilem non facit autoritas unius Doctoris, quandò in contrarium sunt plures æquales vel majoris ponderis.*
443 *Nisi opinio paucorum esset validioribus rationibus munita.*
444 *Opinionem unius vel alterius aut etiam plurium Doctorum sequi non licet, quandò in contrarium sunt totidem Doctores æqualis ponderis & rationes utrinque pares.*
445 *Idem si pro unâ parte sint Doctores numero plures & pro contrariâ graviores.*
Secùs si Doctores utrinque sint pares numero, sed graviores pro unâ parte, num. 447.
446 *Dignitas personarum compensatur cum numero.*
448 *Opinionem probabilem reddit autoritas unius gravis Doctoris, si pro contrariâ nullus occurrat Doctor & rationes utrinque sint æquales.*
449 *Probationes cùm utrinque sunt æquales: quælibet minima præsumptio pro unâ parte facit eam prævalere.*

Secundò, nota ex illis verbis quæ sibi agenda vel dicenda 3
videntur ex dictis vel factis, cognosci hominis sapientiam vel stultitiam. Ad hoc *l. Quidam in suo ff. de condit.* ut hic per Butr. in 3. *notab.* magis tamen in hoc spectanda sunt facta quàm verba, *l. Si tamen* §. *ei qui ff. de Ædil. Edict. l. De quibus in fin. ff. De legib. c. Dilecti, infrà de* 4
Appellat. cùm concordant de quibus ibi plenè per gloss. *in verbo Facto provocare.*
Tertiò nota, standum esse dictis SS. Patrum: intellige 5
secundùm Innocent. & Compostell. si sint ab Ecclesiâ recepta: & qui dicit, quod ipsi dicunt, non potest de temeritate redargui: nisi ab ipsismet fuerint retractata, sicut Augustinus multa de dictis suis retractavit; vel nisi sint per Ecclesiam correcta, *cap.* 1. 16. *dist.* Et cum Innocent. & Compostell. transeunt hic Host. Joan. Andr. Butr. Card. Imol. & reliqui omnes. Undé patet erroneum esse, quod
6 Abb. dixit *num.* 3. *vers. Ultimò quæritur*; videlicet dictum unius Sancti adjutum autoritate novi vel veteris Testamenti, prævalere Papæ interpretationi. Et quod dixit in *c. significasti, num.* 3. *de electi.* in concernentibus Fidem: etiam dictum unius privati præferendum esse dicto Papæ, si ille moveretur melioribus rationibus & autoritatibus novi & veteris Testamenti. Imò enim in dubiis Doctrina Ecclesiæ Romanæ quæ principaliter est in Papa, est regula Fidei. *c. omnes*, 22. *distinct. c. Quis in fin.* 21. *dist. c.* 1. *& seqq.* 12. *dist.* & ad ipsum pertinet hujusmodi dubia determinare. *c. Multis*, 17. *dist. c. Hæc est Fides, c. Et est*
aliud

aliud c. Quaties & per totum, 24. *quæst.* 1. *c. Majores, inf. de Baptis.* & docet S. Thomas 2. 2. *quæst.* 1. *artic.* 10. Undè meritò hanc Abbatis Doctrinam confutat Silvest. in *ver. Opinio num.* 2. *in fin. vers. Quod autem dicit*
8 Panorm. Nec obstat quòd autoritas Hieronimi prævaluerit Sententiæ Concilii: *ut in c. Tria*, 36. *quæst.* 2. Nam ut notat gloss. & Turrecrem. in *c. Placuit eâd. caus. & quæst.* hoc provenit, quia dictum Hieronimi non solùm fundatur & roboratur veritate veteris Testamenti; sed etiam in-
9 nititur autoritati Meldensis Concilii. In philosophicis verò, quæ ad Fidem non spectant: dicta SS. Patrum non sunt majoris autoritatis, quàm dicta Philosophorum quos sequuntur: ut per D. Thomam in 2. *sentent. dist.* 14. *art.* 2. *in corp. & in respons. ad* 1.
Ultimò nota, Judicem non debere judicare secundùm
10 propriam opinionem; sed secundùm Decreta Patrum & aliorum habentium potestatem Legis condendæ. Concordat text. in *c.* 1. *sup. eod.* ibi. Et *nemo in actionibus vel judiciis Ecclesiasticis suo sensu vel eorum autoritate ducatur.* Nam,
11 ut inquit hic Bald. *num.* 2. erronea est conscientia propria & singularis, quæ est potiùs quædam superstitio. *l.*
12 *Quæ sub conditione, ff. De condit. Instit.* Undè Anton. de Butr. Joan. de Imol. & Alex. de Nævo dicunt hunc textum esse allegabilem contra captiosos qui plus de se præsumunt, quàm sit in rei veritate; & volunt omnes opiniones suas aliis prævalere.
QUÆRO generaliter, utrùm in omni materiâ sequi li-
13 ceat quamcumque opinionem probabilem?
Præsens disputatio, seu potiùs tractatus de opinione pro-
14 babili dividitur in quinque partes principales. In primâ, *num.* 13. proponitur quæstio generalis; ut suprà, videlicet: Utrùm in omni materiâ sequi liceat quamcumque opinionem probabilem. Et *num.* 15. discutitur quid tenendum in materiâ ad Fidem aut mores non pertinente. Et *num.* 19. quid in articulis ab Ecclesiâ definitis. Et *num.* 23. Quid in materiâ morum, & ponitur origo & progressus doctrinæ de liberâ electione opinionis probabilis. Et à *num.* 25. usque ad *num.* 44. recensentur Autores probabilitatum & eorum variæ opiniones. In secundâ parte principali à *num.* 44. usque ad *num.* 121. ponitur prima quæstio: An in moralibus sequi liceat opinionem probabilem secundùm se, præscindendo à quâcumque probabilitate opinionis oppositæ. Et à *d. n.* 44. usque ad *n.* 59. ponuntur undecim argumenta pro opinione affirmativâ. Et à *n.* 59. usque ad *n.* 98. ponuntur viginti sex argumenta pro opinione negativâ. Et à *n.* 98. usque ad *n.* 111. explicatur quomodò intelligendum sit illud principium, quòd in moralibus sufficiat certitudo ex probabilibus. Et à *n.* 111. usque ad *n.* 221. solvuntur argumenta contraria. In tertiâ parte principali à *num.* 121. usque ad *num.* 253. ponitur secunda quæstio: An ex duabus opinionibus oppositis æquè probabilibus liberum sit cuilibet sequi utramque vel alteram quam maluerit. Et *d. num.* 121. ponuntur argumenta pro opinione affirmativâ. Et à *n.* 123. usque ad *n.* 252. ponuntur sex fundamenta principalia pro opinione negativâ. Et à *num.* 125. usque ad *num.* 171. ponitur prima conclusio, quòd is qui judicat duas opiniones oppositas esse æqualiter probabiles: non est moraliter certus; sed dubius. Et hæc conclusio probatur septemdecim argumentis. Et à *n.* 171. usque ad *n.* 229. ponitur secunda conclusio, quòd is qui dubius est in moralibus: tenetur sequi partem tutiorem. Et à *n.* 172. usque ad *n.* 191. solvitur prima objectio, quòd sequi partem tutiorem non sit in præcepto. Et à *n.* 191. usque ad *n.* 211. ostenditur in moralibus & in foro conscientiæ, non habere locum regulam Juris: quòd in pari causâ melior sit conditio possidentis. Et à *n.* 212. usque ad *n.* 218. solvitur secunda objectio, quòd regula de tutiori parte in dubio eligenda non habeat locum in dubio Juris. Et *num.* 228. solvitur tertia objectio, quòd non habeat locum in dubio Juris speculativo. Et *num.* 220. solvitur quarta objectio, quòd procedat tantùm in materiâ irregularitatis. Et *num.* 225. solvitur quinta objectio de opinione probabiliori. Et à *n.* 229. usque ad *num.* 242. ponitur tertia conclusio: quòd, ubi non constat quæ opinio sit tutior: servandæ sunt regulæ à Jure præscriptæ. Et à *n.* 242. usque ad *n.* 252. ponuntur alia quinque fundamenta principalia pro eâdem opinione negativâ. Et *num.* 252. solvuntur contraria. In quartâ parte principali à *n.* 253. usque ad *n.* 403. ponitur tertia quæstio: An sequi liceat opinionem minùs probabilem & minùs tutam, relictâ probabiliori ac tutiori. Et *n.* 254. & 255. ponuntur septem argumenta pro parte affirmativâ. Et à *n.* 256. usque ad *n.* 402. ponuntur quadraginta duo fundamenta pro parte negativâ. Et à *n.* 292. usque ad *n.* 340. ponuntur duodecim absurda, quibus ostenditur quàm sit perniciosa Christianæ Reipublicæ & saluti animarum hæc doctrina de liberâ electione opinionis probabilis. Et à *n.* 335. usque ad *n.* 340. recen-
sentur quàmplurimæ opiniones modernorum Theologorum, quas dicunt esse probabiles; cùm tamen non sint tolerandæ. Et à *n.* 340. usque ad *n.* 392. referuntur & expenduntur Autores antiqui & moderni pro hac sententiâ negativâ. Et à *n.* 392. usque ad *n.* 402. solvuntur argumenta contraria. Et *d. n.* 402. ponitur epilogus præcedentium quæstionum & praxis servanda in opinione deligendâ cum securitate conscientiæ. In quintâ & ultimâ parte principali à *n.* 403. usque in finem ponitur quarta quæstio: An autoritas unius Doctoris reddat opinionem probabilem & absolvitur per octo conclusiones.
Pro clariori solutione hujus gravissimæ ac perdiffici- 15
lis quæstionis duo membra principalia sunt distinguenda. Primum est, cùm versamur in materiâ quæ ad Fidem aut mores non pertinet; & tunc absolutum est licere uricuique eligere opinionem etiam minùs probabilem: ut declarat S. Thomas *quod lib.* 3. *art.* 10. dicens hoc casu habere locum, quod Apostolus dicit ad *Roman.* 14. *Unusquisque in suo sensu abundat.* Et sequitur Silvester in *Sum. in ver. Opinio n.* 1. ideòque in quæstionibus Scholasticorum, De numero Angelorum, De loco Paradisi terrestris, De tempore Judicii finalis. Si Adam non peccasset, utrùm Christus incarnatus fuisset; An major sit numerus Electorum, an reproborum & his similibus: potest quilibet ex probabilibus opinionibus eligere quam maluerit, licèt minùs probabilem. Et propterea in *c. Cùm Martha*, §. *Quæsivisti, de celebr. Missar.* quamvis inter varias Scholasticorum sententias illa probabilior judicetur, quæ asserit in consecratione Calicis aquam cum vino in sanguinem transmutari: tamen dicitur non esse inconveniens, si aqua in corpore Christi esse credatur. Et Innoc. hic affirmat, 16
si Sancti diversas opiniones inter se habeant in his quæ ab Ecclesiâ non sunt definita: licitum esse cuique, quod vult dicere. Et hoc dictum Innoc. sequitur hic Hostiensis *n.* 3. & Bartol. in *l. fin. C. De pœn. Judic. qui malè judicat.* Oldr. *cons.* 286. *incipien. In electionis, n.* 5. *vers. Licitum erat ris.* Et Silvester *in ver. Opinio n.* 2. Exemplificat Innoc. in Salomone damnato & in corpore B. Ma- 17
riæ assumpto. Sed ad hoc Ultimum hodiè communis opinio est in contrarium; & meritò ut dicunt hic Hostiensis *n.* 3. & Joan. Andr. *n.* 5. Undè Baldus *n.* 14. ait, olim non fuisse Hæreticum credere corpus B. Mariæ non esse in Paradiso, propter varias opiniones Sanctorum Patrum; hodiè verò esse proximum hæresi, quia solemnissimum 18
Festum fit de Assumptione Sanctissimæ Virginis, cujus corpus & anima; ut verbis Baldi utar, piè creditur esse in Paradiso apud pedes Jesu Christi vel à dextris Christi; ut loquar cum Hugone de S. Victore, Petro Damiano, D. Thoma & Cardinale Bellarmino ita exponentibus Psalmum, *Adstitit Regina à dextris tuis*, &c. Cæterùm: an & quandò in his; & consimilibus quæstionibus ad Fidem aut mores non pertinentibus: sequi liceat opiniones non probabiles, ad rem præsentem non spectat; & dixi in *c.* 1. *sup. de Summâ Trinitate & Fide Catholicâ.*
Secundum membrum principale est, cum versamur in 19
his quæ spectant ad Fidem aut mores; & tunc subdistinguere oportet duos casus. Primus est, cùm articuli sunt determinati à Lege aut publicè tenentur secundùm Ecclesiæ autoritatem; & habet locum: quod Augustinus ait in *lib.* 3. *de Doctrinâ Christianâ*: *Conjulere debet quis regulam Fidei, quam de Scripturarum planioribus locis & de Ecclesiæ autoritate percepit.* Et quod ait Hieronimus in Parabol. *Prudentiæ suæ innititur, qui ea quæ agenda vel dicenda videntur; Patrum Decretis præponit*: ut hic in litterâ Ad idem sunt textus in *c. Si inter 6. quæst.* 4. & in *c. Summoperè* 11. *q.* 3. *cum multis concordan.* Undè 20
secundùm D. Thomam *d. quod l.* 3. *art.* 10. qui assentit opinioni alicujus Magistri contra manifestum Scripturæ testimonium; sive contra id quod publicè tenetur secundùm Ecclesiæ autoritatem, non potest ab erroris vitio excusari. Itaque semper præferri debet opinio, quæ habet pro 21
se Legem vel probatam consuetudinem: ut ait Silvester in *ver. Opinio, eodem num.* 2. Et idem est, si intellectus moveatur ab ipso objecto, sive quia sit per seipsum cognitum: ut in primis principiis, quorum est intellectus; sive per aliud: ut patet de conclusionibus, quarum est scientia: ut idem D. Thomas declarat in 2. 2. *qu.* 1. *art.* 4. Sed hic non est casus noster, quia versamur in opinione. Opinio autem dicitur, cùm intellectus declinat in 22
unam partem contradictionis: cum formidine tamen alterius; nam si id fieret cum certitudine: non esset opinio, sed Fides: ut per D. Thomam *d. artic.* 4. & Silvestrum, *loc. cit.*
Secundus casus est, cùm articuli non sunt à Lege de- 23
terminati; nec publicè tenentur secundùm autoritatem Ecclesiæ. Et tunc quæstio est ardua nostris temporibus excitata & valdè periculosa: An in materiâ morum sequi liceat quamcumque opinionem probabilem. Dixi, nostris

temporibus, quia doctrina de liberâ electione opinionis probabilis in moralibus hoc sæculo introducta est & quasi parva scintilla in magnum incendium excrevit. Nam illius sectatores nullum afferunt ex Magistris, qui ante centum annos eam tradiderit; non quia Scriptores illorum temporum de tali doctrinâ non cogitaverint; incredibile enim est tot viros illuminatissimos ac acutissimi ingenii, qui de humanis actibus & virtutibus moralibus ex professo disseruerunt: vim probabilitatum per tot sæcula non agnovisse; sed quia cognoverunt judicium probabile non posse assumi pro regulâ rectè operandi. Quarè hæc Doctrina ex hoc solo redditur valdè suspecta: quòd sit nova & à consuetudine Ecclesiæ exorbitans, dicente Apostolo *ad Hæbreos 13. 9. Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci*; & Hieronymo *in Epistolâ Apologeticâ contra Origenem quæ est 33. lib. 1. Cur post quadringentos annos nos docere niteris quod ante nesciviмus; cur proferitur in medium, quod Petrus & Paulus edere noluerunt; usque ad hanc diem sine hac Doctrinâ Mundus Christianus fuit.* Hæc Hieronimus. Ad hoc *c. Quis nesciat 11. dist. c. Quòd dilectio in fin. de consang. & affinit.* & *c. Cùm consuetudines de consuet.* ubi Joan. Andr. *num. 7.* Mutationes, inquit, periculosæ sunt: ut docet Aphorismus & est contra Doctores, qui perniciosas novitates inveniunt. Confert text. *in l. 1. in fin ff. de Senator.* per quem Bald. in *l. ult. num. 9. ff. De pœn. judic.* qui malè judicat, dicit præsumi imperitiam in eo qui tenet novas & insolitas opiniones; & eum sequitur Andreas Sicillus in *Repet. de Fid. instrum. col. 7. vers. Quot autem modis.* Porrò concors antiquorum sententia fuit: ad hoc, ut quis rectè & prudenter operetur: necessariò requiri, ut habeat certitudinem saltem moralem de rectitudine & honestate operationis; eamq. certitudinem nullatenùs reperiri in opinione probabili, quæ fallibilis est; & se habet ad verum & falsum, ac proindè vitiosum esse illam assumere pro regulâ & fine humanorum actuum: itaut, cùm primùm pervenerimus ad gradum probabilitatis: illicò sistamus pedem; nec ulteriùs progrediamur quin potiùs in controversiis moralibus in quibus vertitur salutis periculum summâ ope nobis enitendum esse; ut certitudinem, explosâ omni formidine habeamus & veritatem assequamur. Et hanc Theoricam tradiderunt plurimi ex Classicis & primariis Magistris, quorum verba ad calamum referemus infrà *à num. 76. usque ad n. 98.*

24 Verùm post multa sæcula irrepsit alia Doctrina: videlicet ad rectitudinem operationis non requiri judicium certò & evidenter dictans actionem licitam esse seu honestam; sed sufficere probabile judicium cum formidine partis oppositæ. Et in hac sententiâ dicitur fuisse Joan. Gerson Cancellarius Parisiensis in *tract. de præpar. ad Missam. consider. 3. Alphab. 17. litterâ S.* & eam probarunt Gabriël. Vasquez in *1. 2. qu. 19. art. 6. disp. 62. c. 5. num. 26.* Joan. Salas *ibidem quæst. 21. tract. 8. disp. unic. sect. 4. num. 4.* & Thomas Sanchez in *Decal. lib. 1. c. 9. n. 18.* Et pluribus tuetur novissimè Candidus Philalethus, seu potiùs Andreas Blancus è societate Jesu

25 principio, recentiores Theologi statuerunt tres gradus probabilitatis de opinionum praxi in primâ quæstione. Et posito hoc

Primus gradus est, cùm quis in aliquo articulo seu controversiâ morali agnoscit unam opinionem esse probabilem: nempè illam quæ affirmat actum esse licitum & subest peccati periculo; nec ulteriùs inquirit, an opinio contraria sit æquè probabilis aut probabilior: potest tutâ conscientiâ opinionem illam probabilem sequi. Et in hoc primo gradu conveniunt Theologi nostri temporis ferè omnes. Sed ab hoc primo gradu probabilitatis nostro sæculo factus est transitus ad secundum multò laxiorem & gravioribus difficultatibus & periculis involutum: videlicet cùm in aliquâ morali controversiâ duæ funt opiniones oppositæ æquè probabiles; vel quasi, liberum est unicuique amplecti alterutram quam maluerit: etiam posthabitâ opinione tutiori & specificante actum pro illicito.

Et quia abissus abissum invocat, ab hoc secundo probabilitatis gradu Scholastici nostri sæculi processerunt ad tertium: disseminantes doctrinam novam & anteactis sæculis inauditam; nempè cùm in aliquâ quæstione de moribus duæ sunt opiniones contrariæ, quarum una est probabilis & minùs tuta, quia affirmat actum esse licitum; & ideò subest peccati periculo; Altera verò est probabilior ac tutior, quia affirmat & specificat actum pro illicito: integrum est cuilibet amplecti opinionem minùs probabilem & minùs tutam,

26 postpositâ opinione probabiliori ac tutiori. Et hujus sententiæ Autores funt Medina, qui primus videtur scripsisse in defensionem probabilitatum in *c. 2. qu. 19. art. 6. dub. penult.* Vasquez, Suarez, Gregorius de Valentiâ, Azorius, Ledesma & alii ad numerum septemdecim, quos refert & sequitur Sanchez in *Decalog. tom. 1. lib. 1. c. 9. n. 4.* Idque hoc tempore receptum esse testatur Petrus de Lorcà in *1. 2. tom. 1. de actibus humanis disp. 39. memb. 1.* Quinimò ita tenere omninò ferè omnes Scho- 27
lasticos affirmat novissimè Ludovicus à Cruce super *Bullâ Cruciatæ in tract. de opinione probabili dub. 1. n. 6.* & hoc procedere non solùm in materiâ Justitiæ; sed etiam in aliâ quâcumque scripserunt Vasquez in *1. 2. qu. 19. art. 6. disp. 63. n. 1. in princ.* & Sanchez *d. c. 9. n. 22.*

Mirum autem est, quàm longè latèque hos gradus posteà 28
dilataverint. Nam in specie dixerunt licere uti hac Doctrinâ tam Lectoribus & Magistris in Scholis: ut Salas in *1. 2. disp. unic. sect. 6. n. 69.* & Sanchez *ubi suprà n. 26.* quàm Advocatis, quos posse patrocinari secundùm 29
opinionem probabilem omissâ probabiliori etiam in causâ sanguinis vel civili omnium bonorum, tradiderunt Villalob. in *Sum. tom. 1. tract. 1. diff. 14. n. 5.* Turrian. *in 2. 2. tom. 2. qu. 71. art. 3.* Lorca in *par. 2. tom. 1. disp. 39. membr. 2.* Vasquez in *1. 2. disp. 19. art. 6. & disp. 64. c. 1. n. 3.* & alii: quod refert & sequitur Sanchez in *Decal. lib. 1. d. c. 9. n. 53.*

Idipsum de Consiliariis & Consultoribus animarum, cen- 30
fuerunt Vasquez in *1. 2. disp. 62. c. 9. n. 47.* & Satas *in 1. 2. tract. 8. disp. unic. sect. 9. n. 85.* Imò Sanchez *d. c. 9. n. 20.* dicit, posse Consultores animarum modò juxta unam, modò juxta aliam opinionem consulere; & quandòquè prudenter facere, minùs probabilem & minùs tutam opinionem consulendo, quandò judicat probabiliorem difficilem fore pœnitenti vel consilium petenti; & citat in eamdem sententiam Vasquez *de disp. 62. c. 9. n. 67.* Addit Sanchez *d. c. 9. n. 29.* in conscientiâ tutum essa illum qui propositum habet varios Doctores consulendi: donec aliquem juxta desiderium suum respondentem inveniat.

Judicem quoque sequi posse opinionem probabilem etiam 31
contra communem & probabiliorem: tenet Ledesma, asserens hanc esse sententiam multorum nostræ ætatis, *tom. 2. tract. 8. c. 22. post. 11. definit* & alii apud Sanchez *in præalleg. c. 9. n. 46.* qui hanc opinionem dicit probabilem; & sequuntur sex alii diligenter conquisiti ab Antonino Dianâ: ut ipse ait in *tract. 13. resol. moral. resol. 3.* ubi propterea post multos refert, liberum esse Judici ex duabus opinionibus probabilibus, quam maluerit eligere & secundùm eam judicare pro amico: imò secluso scandalo, nunc secundùm unam; nunc secundùm aliam etiam omissâ probabiliori & communiori, nec teneri in Syndicatu; & exemplificat in decem casibus congestis à Joanne Sancio in *practicâ disp. 44. n. 72. in fin.* & allegat Joan. Valerium cum aliis ab eo relatis in differentiis utriusque fori in *ver. Opinio, differ. 3. n. 1.* & idem tenet Sanchez 32
ubi suprà n. 45. Si utraque opinio sit probabilis. Sunt etiam qui opinantur, quotiescumque Judex fert sententiam secundùm opinionem etiam minùs probabilem, non esse licitum reo qui habet pro se probabiliorem opinionem, appellare: ut apud eumdem Dianam *par. 3. tract. 5. resolut. 104.*

Similiter & Medicum, quamvis probabiliùs judicet medicinam fore noxiam ægroto: tamen si contrarium quoque putet probabile, dixerunt posse illam absque peccato propinare; idque non solùm, si aliud certum remedium non suppetat & salus ægri sit desperata: ut Gregorius de Valentiâ in *2. 2. disp. 3. qu. 10. punct. 2. col. ult.* paulò ante *vers. Altero modo*: ubi ait, hoc casu esse intelligendum quod fertur ex Galeno: interfice audacter; & Sanchez in *Decal. t. 1. l. 1. d. c. 9. n. 39.* addens in fine hoc casu, Medicum non solùm posse: sed teneri medicamentum hoc minùs tutum & periculosum adhibere; verùm etiam si præstò sit aliud certum medicamentum: ut tenet Azor. *t. 1. l. 2. instit. moral. c. 17. qu. 11.* Aragon. in *2. 2. qu. 64. art. 4. dub. penult.* Salas in *1. 2. qu. 2. art. 8. disp. unic. sect. 15. n. 158.* quos refert, licèt non sequatur, Sanchez *loco proximè citato. num. 41.*

Sed & Regem posse bellum gerere, si utrinque sint opiniones probabiles & probabilitas versetur circa Jus: pluribus nititur probare Joan. Sancius in *tract. disp. 44. num. 58.*

Quinimò propositam doctrinam putarunt multi habere 33
locum etiam in essentialibus Sacramentorum & illorum administratione: adeò ut in ordine ad Deum & virtutem Religionis, vel reverentiam debitam Sacramento tradiderint; in Sacramentis omnibus fas esse uti opinione probabili; & minùs tutâ; ac propterea licere Sacerdoti consecrare etiam in materiâ incertâ, eò quòd probabile à nonnullis id reputetur: tametsi contrarium sit probabilius & Minister se exponat periculo faciendi irritum Sacramentum: ut inter alios censet Petrus de Lorcà in *p. 2. de actib. hum. disp. 39. membr. 2.* Nec dissentit Sanch. in *Decal. tom. 1. l. 1. d. c. 9. n. 33.* ait enim probabiliùs esse in Sacramentorum administratione, licere uti opinione mi-

nùs probabili: relictâ probabiliori ac tutâ, nonobstante irritandi Sacramenti periculo: dummodò non sit contra communem Ecclesiæ consuetudinem aut contra obligationem charitatis erga proximum: ut explicat *n. 33.* adducens pro eâdem sententiâ Vasquez, Salon, Sales & Satyr.

Ampliùs scripserunt aliqui, Sacerdotem teneri in Sacra- 37
mento Pœnitentiæ sequi pœnitentis opinionem: etiamsi pœnitens eligat minùs probabilem & minùs tutam; & denegantem ex hoc capite absolutionem, moraliter peccare: ut Sanchez in sæpiùs citat. *c. 9. n. 27. & 29.* & Joan. 38
Sancius in *Selectis disp. 33. n. 54.* quamvis credat pœnitentis opinionem esse falsam: ut dicemus *infrà in 3. quæst.* in *32. fundamento n. 305.*

Quid plura, non dubitarunt aliqui affirmare Sacerdoti 39
eligenti opinionem minùs probabilem circa fuam Jurisdictionem, posthabitâ probabiliori, Ecclesiam assistere ac Jurisdictionem tribuere ad absolvendum sacramentaliter: licèt Sacerdos verè Jurisdictionem non habeat, eò quòd ex electione illius opinionis oriatur titulus putativus cum communi errore tribuente Jurisdictionem ad præscriptam *l. Barbarius ff. De off. Prætor.* adeò ut Ludovicus à Cruce *in suis disputationibus moralibus super Bullâ Cruciatæ in tit. De opin. probab. dub. ult.* glorietur se dùm esset Compluti, suasisse hanc opinionem Patri Suarez, qui in eam usque diem sensserat non licere in Sacramento Pœnitentiæ uti Jurisdictione probabili; eumque posteà illam Typis mandasse, *4. tom. de Pœnit disput. 26. sect. 6. n. 7.* Quam tamen opinionem Suarez dicit tantùm esse probabilem, non autem sequitur: sed multi alii secuti sunt, nempè Villalob. *in num. tom. 1. tract. 1. dub. 13. n. 5.* Lessius *l. 2. de Justitia & Jure cap. 29. dub. 8. num. 68.* Sanchez in *Decal. tom. 1. lib. 1. d. c. 9. num. 35. & de matrim. lib. 3. disput. 22. num. ult.* & alii apud Dianam *resol. moral. tract. 13. resol. 2. vers.* Et *tandem*: ubi propterea infert non peccare Sacerdotem non approbatum, qui præsente approbato absolvit pœnitentem in articulo mortis constitutum; nec Parochum audientem Confessiones sibi non subditi in aliâ Diœcesi absque approbatione Ordinarii ejusdem Diœcesis: item nec Sacerdotem, qui ex opinione probabili absoluit à reservatis.

Nec desunt, qui putant licere sequi opinionem minùs 40
probabilem & minùs tutam in Sacramento Pœnitentiæ, etiam in mortis articulo: ut contra Sanchez in *Decal. tom. 1. lib. 2. cap. 1. num. 6.* firmat Joan. Sancius in *Selectis disp. 19. num. 8.*

Ex quibus vides, quàm largè propalata sit hæc doctri- 41
na probabilitatum in perniciem animarum. Et nihilominùs illius defensores passim conclamant eam esse valdè utilem ac proficuam Christianæ Reipublicæ; & quasi antidotum saluberrimum conscientiis Fidelium curandis; audivimus enim nonnullos Theologos affirmare gratulandum esse huic sæculo: quòd inventa sit via medendi morbis animarum longè uberiori ac feliciori ratione, quàm medeatur corporibus medicina naturalis: quandòquidem Medicus corporis, si ægroto egenti remedius calidis applicet frigida; vel è converso: non minuit vim morbi, sed auget. At non sic in Medico spirituali animarum, qui potest applicare contraria remedia probabilium opinionum: quæ omnia sint profutura.

42 En tibi exempla. Tenetur pœnitens restituere aureos centum: Confessor suadet, ut statim integrè restituat; neque enim est capax absolutionis: qui cùm possit totum restituere, sine justâ causâ vult differre aut facere restitutionem per partes, secundùm veram opinionem de quâ per Archid. in *c. Si res num. 5. 14. quæst. 6.* Joan. Major in *4. distinct. 15. quæst. 26.* & Sotum *de Justitiâ & Jure lib. 4. art. 4.* Concilium Senonense *anno 1542.* ibi: *Non absolvantur: nisi promittant restituere bonâ fide, quàm citissimè poterunt alienum*: ut in Decretis Ecclesiæ Gallicanæ *lib. 2. tit 7. de Pœnitentiâ cap. 116. & cap. 117.* At pœnitens vix ad hanc restitutionem inducitur. Quarè Medicus spiritualis applicat illi contrarium remedium opinionis probabilis: dicens posse eum differre aut per partes restituere, ut intereà aliquid indè emolumenti sibi percipiat; si Dominus nolit dilationem parùm sibi noxiam concedere: quod tenet Navarr. in *Manual. cap. 17. num. 63. vers. Infertur nonò.* Imò eum posse absolvi, etiamsi absque ullâ justâ causâ diù differat restutionem dummodò habeat animum restituendi; censet Molina *de just. tom. 3. tract. 2. disput. 153. num. 1.* quem refert & sequitur Diana *resol. moral. tract. 17. num. 1. resol. 3.* ubi ait se liberasse pœnitentem, qui sæpiùs confessus fuerat se animum restituendi habere; sed tamen, cùm posset, nunquam restituerat adjiciens, Notent hanc Decisionem Confessarii, nam multos tollit scrupulos maximè in Confessione Nobilium qui per multos menses sine aliquâ justâ causâ 43
differunt restitutionem. Similiter Confessor præcipit famulo, ne de cætero ducat concubinam in domum heri: ne præbeat illi occasionem ruinæ, cùm id nefas sit secundùm opinionem: quæ proculdubiò verior ac tutior est. Arg. *c. Nullus*, ibi, *sub introductam mulierem, c. Præter hoc & c. 32. distinct. 1. de cohabit. Cleric. & Mulier.* & colligitur ex D. Thomâ *in 4. distinct. 38. quæst. 2. art. 1. ad 4. & in 2. 2. quæst. 43. art. 1. ad 3.* & Sylvestro *in verbo occasio.* Sed ægrè hoc Præceptum fert famulus timens ne ejiciatur à domino. Undè Medicus animarum porrigit illi contrarium medicamentum opinionis, quam tenet Azorius *tom. 2. instit. moral. lib. 12. cap. ult. quæst. 8.* id est: licere famulo bonâ intentione deducere concubinam horâ certâ in domum heri vel in alium locum ubi scit eam solitam cum illo peccare. Quinimò idem de iis, qui lucri causâ non solùm associant; sed etiam sellâ gestatoriâ portant meretrices in domum Amasii, dicit se consultum respondisse Diana aliòs referens *resol. moral. part. 3. tract. 6. resol. 11.* Utrumque igitur remedium secundùm eos liberat pœnitentem à scrupulis assertque illi serenitatem conscientiæ. Hinc Basseus in *ver. Conscientiâ* apud Caramuelem in *Theol. Regular. disput. 6.* Ex opinionum varietate: inquit, *Jugum Christi suaviter sustinetur; posset namque evenire plerosque hominum rebelles se prodere, si ad aliquid determinatè agendum vel committendum constringerentur, eo modo quo tenemur Mandata naturalia Dei implere: quòd in illis Decretum jam sit determinatè & absque opinionum varietate, quòd agere oporteat vel minùs. Providentiâ ergò supernâ cautum est, unicam tantùm viam operationum mortalium non dari; sed rectam inveniri posse actionem, sive juxta unam sive alteram opinionem operentur mortales: sicuti est meliùs herclè plures esse vias Madritum ducentes, quàm si unica tantùm reperiretur; nam illam vel nimis latam esse oporteret, aut per eam transeuntes impediri & cum molestiâ pergere esset opus: hanc non solùm molestiam inveniendam est notum, constringendo homines unicam tantùm opinionem in suis actionibus sive omissionibus amplexari; verum non navaturos operam & consequenter peccaturos potiùs quàm sibi placidam rem desinirent, vel à sibi exoso abstinere retraherentur. Huic damno bonitas Divina medens diversa ingenia hominibus contulit, quibus diversa inter se judicia rerum ferrent & se rectè operari arbitrarentur; Deo namque nullum emolumentum accrescit, quod quis operetur juxta unam vel aliam opinionem: solùm desiderat Mandatum suum non infringi. Cùm igitur juxta opinionem probabilem operans Dei Præceptum non infringat: Dei non interest quidquam, quod juxta unam vel aliam opinionem operatio deducatur.* Ita Basseus. & idem Caramuel ubi suprà. Ergò, inquit, *Ecclesia Catholica felicior debet dici, quòd exuberet sanctissimis & doctissimis viris qui introduxerunt benignas opiniones; quia damnarentur plurimi quos sententiæ probabilitas salvat; nec indè Ecclesia infelix, quòd Doctores opinentur passim; sed & indè felicior, quòd benignius & facilius suos possit ad lauream empyream promovere.* Id ipsum & iisdem ferè verbis repetit Spinula. *De liberâ & prudenti electione disput. 3. in fin.* & allegat Henriquez *in prooemio Summæ.*

Ego verò quamvis agnoscam, quàm durum sit impetum fluminis sistere; & doctrinam hanc prurientem auribus Principum & privatorum, ac ferè omnium mentibus infixam convellere: tamen fretus clementiâ Dei, qui veritatem diù latere non finit; in medium efferam, quæ magis conducere videbuntur ad illius manifestationem, Et quia superiùs *num. 25.* distinxi tres gradus probabilitatis: prosequendo ordinem ibi propositum, totam hanc materiam ad mores pertinentem subdividam in quatuor principales quæstiones ex quarum resolutione, ni fallôr, clarè apparebit: quantùm à semitâ veritatis recesserint Novatores probabilitatum. In primâ examinabitur: quid dicendum, si in aliquâ controversiâ morali quis agnoscat unam tantùm opinionem esse probabilem, non reflectendo ad contrariam. In secundâ: quid si agnoscat duas opiniones oppositas esse æquè probabiles, vel quasi. In tertiâ: quid si agnoscat unam opininionem esse probabilem & alteram probabiliorem. In quartâ discutietur, an autoritas unius vel alterius Doctoris reddat opinionem probabilem.

QUÆRO igitur primò, an in moralibus sequi liceat 44
opinionem probabilem secundùm se, præscindendo à quâcumque probabilitate opinionis oppositæ: quod est quærere, an opinio probabilis per se sit regula morum; seu an in morali materiâ licitum sit opinari.

Sententiam affirmativam sequuntur recentiores Theologi 45
ferè omnes: ut constat ex dictis suprà *num. 24. & n. 25.* nec non Juris periti; qui scripserunt non peccare eum qui agit, consulit aut judicat secundùm opinionem probabilem. Oldrad. *cons. 286. in electionis, num. 5. ver. Sed qui admittunt.* Gemin. *cons. 66. Pro declaratione n. 6.* Et pro eâ adducuntur precipuè fundamenta infrà scripta.

Et primò in actionibus humanis qui elegit quod proba- 46
bile est, non agit temerè; sed prudenter. *c. Ego solis vers.*

vel probabiles rationes, 9. *dist. c.* 1. *de homic. lib.* 6. ibi, *probabilibus constiterit argumentis*, *l. nam de ætate*, *ff. De probat. l. Ob carmen.* §. *fin. ff. De testib. l. Milites*, *C. de quæst.* cum similibus; & probatur apertiùs in *l.* 4. *C. Manda*, *junctâ l. Eum quem temerè*, *ff. De judiciis.*

Secundò, ad hoc; ut quis licitè & honestè operetur: 47 satis est, ut moralem certitudinem habeat de rectitudine & honestate operationis; sed qui sequitur opinionem probabilem, habet certitudinem hanc moralem de rectitudine & honestate suæ operationis: Ergò licitè & honestè operatur.

Major probatur, quia certitudo est in triplici differentiâ: ut notat S. Antoninus *p.* 1. *t.* 3. *c.* 10. *reg.* 4. & post eum Angelus & Silvester *in ver. Opinio*; & Card. 48 Paleottus *de Sacri Confistorii consult. par.* 5. *quæst.* 13. *vers. Attamen.* Alia enim est supernaturalis: id est Fidei; alia naturalis, alia moralis seu civilis. Quod etiam innuit S. Thomas *in* 3. *sent. dist.* 23. *quæst.* 2. *art.* 2. *quæst.* 3. *& dist.* 26. *quæst.* 2. *art.* 1. Et quidem ad supernaturalem certitudinem impossibile est cuncta referre, quia non omnes articuli sunt ab Ecclesiâ definiti, *c. Canones* & ibi gloss. *in ver. Eutychen*, Archid. *num.* 7. & Præpos. *num.* 11. 15. *dist. c. cum Christus*; *&* ibi Joan. Andr. *num.* 2. *in fin.* Butr. *num.* 4. Anchar. *num.* 2. & Card. *num.* 3. *infr. de hæret.* Et scripsi pleniùs in *c.* 1. *num.* 51. *sup. de Sum. Trinit. & Fide Cathol.* Quod etiam patet exemplo Legum civilium. Nam etsi Leges illæ optimè sint constitutæ secundùm Arist. 1. *Rhetor.* quæ in omnibus, qui incidere possunt casibus sanctæ sunt: quæque quàm paucissima reliquerunt iis, qui judicant: tamen omnia Lege comprehendi non potuerunt. Quod & ante ipsum docuit Plato. *l.* 9. *de Leg.* affirmans, impossibile esse magna parvaque omnia Lege determinare. Itaque neque Leges, neque Senatûs consulta ità scribi possunt, ut omnes casus: qui quandòque inciderint, comprehendantur: ut & Julianus ait in *l. Neque Leges* &c in *l. non possunt ff. De legib.* Similiter ad naturalem certitudinem impossibile est omnia referre, quia non omnia patent per rei evidentiam: nam teste Philosopho *in* 4. *Metaph. c.* 2. *in princ.* Impossibile est omnium habere demonstrationem; ideòque, ut idem ait in 2. *Metaph. text.* 16. certitudinem mathematicam non oportet in cunctis quærere; sed in iis, quæ non habent materiam: id est, in mathematicis quæ abstrahunt à materiâ. Necesse est igitur pleraque referre ad certitudinem civilem seu moralem. Hujusmodi autem certitudi- 51 nem non oportet esse demonstrativam seu mathematicam, cùm moralia saltem ut in pluribus non sint demonstrabilia: undè satis est, ut sit talis; qualem requirit moralis materia; nam ut habetur in 1. *Ethic. c.* 3. Disciplinati est in unâquaque re certitudinem requirere juxta exigentiam materiæ; simile enim vitium est, mathematicum quærere persuadentem & moralem demonstrantem. Et concordat S. Thomas *in* 2. 2. *quæst.* 60. *art.* 3. *in resp. ad* 1. dùm ait: In humanis actibus invenitur aliqua certitudo: non quidem sicut in demonstrationibus; sed secundùm quod convenit tali materiæ.

Minor probatur, quia in moralibus haberi non potest omnimoda certitudo per rei evidentiam: ut proximè ostensum est: sufficit certitudo ex probabilibus, secundùm Philos. 1. *Eth. d. c.* 3. ubi habetur in morali materiâ satis esse pingui quâdam Minervâ & adumbratâ figuratione verum ostendere: atque de iis quæ plerumque eveniunt, ratiocinari & ex iis similia etiam concludere. Et idem tetigit in 2. *Ethic. c.* 2. & consonant Jura civilia in *l. Non possunt*, *ff. De Legib.* & in *l. In obscuris*, *ff. de regul. Jur.* & notat Nicolaus de Lirâ *sup. cap.* 9. *Sapientiæ*, in hæc verba: *Agibilia humana*, *saltem ut in pluribus talia sunt*; *ut quoad ea non habeatur demonstrati*; *sed tantùm probabilis ratio quæ non facit intellectum assentire simpliciter uni parti*; *sed cum formidine alterius*; & sequuntur S. Antoninus, Angelus, Silvester & Paleottus in locis proximè citatis, *Non enim*, inquiunt, *conjurgit certitudo moralis ex evidentiâ demonstrationis*; *sed ex probabilibus conjecturis grossis, figurantibus magis ad unam partem, quàm ad aliam se habentibus*; & idem Silvester in *ver. Opinio ante num.* 2. ubi ait: *Non est in dubio, qui probabilibus rationibus flectitur ad unam partem; & tenet iste certum sibi moraliter, cùm in moralibus sufficiat certitudo ex probabilibus* Ergò qui opinionem probabilem sequitur, moralem habet certitudinem de rectitudine & honestate suæ operationis; & consequenter rectè & cum virtute operatur.

52 Tertiò, Certitudo nihil est aliud quàm determinatio intellectûs ad unum, ut definit S. Thomas in 3. *sentent. dist.* 23. *qu.* 2. *art.* 2. *quæst.* 3. Solus autem ille qui dubius est, manet suspensus & ad neutrum se determinat: ut dicemus infrà *n.* 151. cum duobus sequentibus & *n.* 158. Formido autem quæ inest judicio probabili, non est tantæ potentiæ; ut excludat assensum determinatum ad partem oppositam, sed hoc tantùm operatur: ut intellectus per actum reflexum judicet rationes illius partis, cujus assensum habet: non esse evidentes seu infallibiles, sed tantùm probabiles.

Quartò, Judicium probabile in actibus humanis ad mo- 53 res non pertinentibus; reputatur sufficiens ad prudenter agendum; aliàs enim vix quidquam rectè ageretur propter incertitudinem rerum practicarum, & patet ex dictis suprà in primo argumento. Ergo debet etiam in moralibus reputari sufficiens ad honestè operandum, cùm nulla afferri possit sufficiens ratio diversitatis: vulgatâ *Lege Illud ff. Ad l. Aquileiam*, cum simil.

Quintò, Prudentia est de non necessariis: ut dicitur in 6. *Ethic. c.* 5. & est in opinativâ parte animæ & circa objectum contingens aliter se habere: ut docet S. Thomas in 1. 2. *quæst.* 57. *art.* 4. ad 2. & considerat non solùm universalia; sed etiam singularia: ut idem docuit in 2. 2. *quæst.* 47. *art.* 3. ideòque prudentia hominis non est omnino certa, propter 54 variabilitatem singularium: ut dixit in *eod. art.* 3. *ad* 2. Ergò habere certum & infallibile judicium de omnibus eligibilibus, est supra humanam facultatem; ac proindè dicendum est sufficere judicium probabile de rectitudine operationis.

Sextò, Deus & Lex non obligant nos ad impossibile, *c. Erit autem Lex* 4. *dist. l. Titius* 9. *fin. ff. de excus. tutor*, *l. Quæ sub conditione*, §. *Quoties*, *ff. de condit. instit. cum suis concordant.* Sed in moralibus non possumus eligere certò scita: ut ostensum est *suprà*, *num.* 51. Ergò satis est ut eligamus probabiliter operata.

Septimò, In speculativis licet absque periculo erroris & 56 deceptionis opinari & defendere quascumque opiniones: modò illæ sint probabiles, *c. In quibus*, 22. *quæst.* 2. & dictum est suprà *num.* 15. Ergò & in moralibus idem licet absque periculo peccati, cùm de similibus idem judicium sit habendum, *c. Inter corporalia*, §. *Sicut enim*, *de translat. Episcopi.*

Octavò, Cùm objectum prudentiæ sit variabile & contin- 57
50 gens aliter se habere: ut paulò suprà ostensum est in quinto argumento; necesse est ut intellectus qui à tali objecto movetur, sit cum formidine quòd aliter se habere possit; & consequenter qui eligit quod est probabile, prudenter agit: quamvis sit cum formidine partis oppositæ.

Nonò, Ex Canonum Præscripto ille solùm tenetur sequi 58 partem tutiorem, qui versatur in dubio: nempè quia suspensus manet & neutri extremo assentitur, ut *c. Ad audientiam*: ibi, *cùm in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem*, *c. Significasti*: ibi *in hoc dubio &c.* Petitio: ibi *in hujusmodi dubio de homicid. cum concordant.* de quibus infrà *num.* 113. Sed ille qui adhæret opinioni probabili, non versatur in dubio; quia non manet suspensus: imò assentitur uni parti contradictionis, licèt cum formidine alterius: ut patet ex definitione opinionis; & notat Baldus in *l. Cum antiquioribus*, *in* 3. *quæst. n.* 6. *C. de Jur. deliber.* Ergò non tenetur sequi partem tutiorem & consequenter potest adhærere opinioni specificanti probabiliter actum pro licito: quamvis habeat formidinem partis oppositæ, quia non exponit se periculo peccati: quæ sola ratio consideratur in electione partis tutioris: ut in *d. c. Significasti*: ibi *pro eo, quòd in altero nullum*; *in reliquo verò magnum periculum timeatur*, *c. Si quis positus &c. Si quis autem de pœnit. dist.* 7. Et hanc differentiam inter eum qui dubius est & eum qui opinatur probabiliter & cum formidine: constituunt præter alios modernos Petrus de Lorcà in 1. 2. *tom.* 1. *de actib. human. disput.* 39. *membr.* 1. & Suarez *tom.* 5. *de Censur. disp.* 40. *sect.* 5.

Ultimò, Nisi liceret quamcumque opinionem probabilem eligere: peccarent docentes opiniones probabiles pro parte minùs tutâ, quia præberent occasionem; ut qui eorum opinionibus uterentur, errarent. C. *Error*; & ibi Hugo, Archid. & Præpos. *c. Quid enim prodesset &c. Consentire* 83. *dist. c. Quod autem* 24. *quæst.* Est autem absurdum viros doctos & pios condemnare, cùm Scholæ plenæ sint probabilibus sententiis contrariis & dissentientibus. Integrum enim est judicium, quod plurimorum sententiis confirmatur, *c. Prudentiam de Off. Deleg.* & quod à pluribus quæritur sapientibus facilùs invenitur, *c. De quibus* 10. *dist.* & per ampliores homines perfectissima veritas revelatur, *l. ult. ad fin. C. de Fideicom. &c. extra conscientiam* 64. *dist.* Et confirmatur, quia illa regula morum est tuta, quæ ab omnibus Doctoribus comprobatur, *Arg. c. In Canonicis*, *cum gloss. in verb. Præponat.* 19. *dist.* S. Thom. in 1. 2. *quæst.* 5. *art.* 3. *in tertio argumento contrario.* Sed omnes Doctores in materiâ morali videntur admittere doctrinam probabilem cum rectitudine conscientiæ: ut proximè dictum est. Ergò probabilis doctrinæ usus est admittendus.

Sed prædictis minimè obstantibus, adhærendum videtur 59 contrariæ sententiæ: quæ licèt Autoribus modernis sit ferè destituta, innititur tamen sapientiæ antiquorum & fulcitur solidissimis fundamentis.

Primò

60 Primò enim roboratur autoritate Divinæ Scripturæ, Eccles. 32. *Ante omnia opera verbum verax præcedat te & ante omnem actum consilium stabile.* Ex quo loco expositores desumunt duo esse necessaria in judicio quod præcedit imperium prudentiæ: ad hoc, ut opera nostra sint recta & habeant bonitatem moralem. Primum, est veritas designata per illa verba: *verbum verax.* Secundum, stabilitas seu firmitas rationum significata per verba sequentia: *consilium stabile*, secundùm Jansenium. Utrumque autem requisitum deficit in opinione utcumque probabili. Ergò nostra opera quæ opinioni probabili innituntur, nec recta sunt nec bonitatem habent moralem.

61 Minor probatur, quia veritas est indubitata rei certitudo: ut definit gloss. in *Extrav. Joan.* XXII. *Sedes Apostolica*
62 *in verb. veritatem de concess. præbend.* Opinio autem utcumque probabilis indubitatam hanc certitudinem non habet: imò quod opinamur incertum est, ut ex Donato scribit Joan. Calvinus *in ver. opinari*; & habetur in primo poster. *c.* 26. Item veritas nec fallit nec fallitur; opinionem verò fallere sæpè contingit & falli: quæ sunt verba textûs in *c. A nobis*, *il.* 2. *de sent. excom.* Item ad veritatem cognitam se de-
63 terminat intellectus simpliciter & absque ullâ formidine; & in illâ totaliter quiescit tanquam in suo fine: ut patet in 2. *Metaphys. text.* 3. opinioni verò & probabilitati intellectus non assentitur simpliciter, sed cum formidine partis alterius: ut ait Nicolaus de Lyrâ, de quo infrà in septimo fundamento, *num.* 72. & D. Thomas in 2. 2. *quæst.* 1. *art.* 4. & Bald. in *l. Cum antiquioribus*, *in* 3. *quæst. num.* 6. *c. De Jure deliber.* nec quiescit in illâ; sed fluctuat, secundùm Card. Cajet. infrà *allegat. in* 20. *fundamento*; & ubi est opinio, ibi est vacillatio, inquit S. Bonoventura in sent. *dist.* 24. *quæst.* 24. *vers. Item opinio ante num.* 33. & probatur clarè *in primo magnorum moralium*, *c.* 33 *ante medium*, ubi sic legitur: *Existimatio est quâ in omnibus ferimur an ita, ea ne ita, an secùs*: undè opinionem à veritate meritò contradistinxit Innocentius III. in *d. c. A nobis*; & ibi Canonistæ & Aristoteles in 6. *Ethic. c.* 3. *in princ.* Igitur in opinione probabili deest primum requisitum veritatis; deest etiam secundum stabilitatis, quia *veritas manet &*
64 *invalescit in æternum*; *& vivit & obtinet in sæcula sæculorum* 3. Esdr. 4. 38. *c. Consuetudo* 8. *dist.* opinio verò variabilis & fallibilis est: ut in *d. c. A nobis* & in 6. *Ethic. d.*
65 *c.* 3. *& 5. & in primo poster. d. c.* 26. ubi dicitur opinionem esse circa verum aut falsum contingens aliter se habere: undè opinio quæ hodiè videtur vera, tractu temporis fortè apparebit falsa: sicut accidit in pluribus opinionibus quæ olim reputabantur probabiles & posteà detectæ sunt falsæ. Ad hoc, *c. In multis de ætat. & qualitat. c. unic. in princ. de Bigam. l. C. d. l. Cum antiquioribus*, *C. de Jure deliber.* cum multis similibus. Quinimò de pluribus articulis ad Fidem pertinentibus, antequàm definirentur ab Ecclesiâ: extabant opiniones diversæ inter Sanctos Patres; & liberum erat unicuique quidquid vellet dicere: ut ait hic Innocentius & post eum Hostiensis *num.* 3. & alii suprà citati *num.* 16. Et tamen posteaquàm articuli fuerunt ab Ecclesiâ definiti vel approbati: opiniones illæ apparuerunt falsæ & erroneæ, ut de Corpore B. Mariæ in Cœlum assumpto notat Bald. hic *num.* 14. & de duabus naturis in Christo notant Canonistæ in cap. *Cum Christus de hæret.* Declaratio enim Ecclesiæ novum Jus non induxit; sed quod prius latebat, manifestavit, *l. Hæredes palàm* §. *Quod verò &* §. *Sed etsi notam ff. de testam.* Gemin. *cons.* 72. *num.* 1. Plenè Philippus Probus ad Monac. in *c.* 1. *de privil. lib.* 6. Quarè cùm opinio probabilis nec veritatem habeat nec stabilitatem: consequens est ut opera humana quæ fundantur in judicio probabili, non sint recta & Deo grata nec habeant bonitatem moralem; cùm contradicant Divinæ Scripturæ, *c. Quisquis Præceptis*, 14. *quæst.* 2.

Et confirmatur ex verbis D. Bernardi *in Regulam S. Benedicti*, *c.* 38. ubi propositâ quæstione. An sicut peccat qui operatur bonum quod putat malum; ita mereatur qui operatur malum quod putat bonum; sic fatur: Ego, *ut interior oculus verè simplex sit: duo illi esse necessaria arbitror, charitatem in intentione & in intellectu veritatem*: ex quibus verbis arguitur sic. Ad rectitudinem conscientiæ ex D. Bernardo exigitur electio veritatis; sed qui pro regulâ morum eligit opinionem probabilem, non eligit veritatem; cùm judicium probabile seu opinativum indifferenter se habeat ad verum & falsum: ut suprà proximè monstratum est: Ergò qui pro regulâ morum utitur opinione probabili, non agit secundùm rectitudinem conscientiæ. Præterea oculus agentis rectè debet esse cautus; ut falli non possit, secundùm D. Bernardum; sed eligens opinionem probabilem non est cautus, ut falli non possit; cùm opinionem fallere sæpè contingat & falli: ut in *d. c. A nobis il.* 2. *de sent. excomm.* Ergò qui pro regulâ morum utitur opinione probabili, non agit rectè.

Secundò, probatur hæc sententia autoritate Aristotelis 6.
66 *Ethic. c.* 5. ubi definit prudentiam esse habitum cum ratione verâ circa bona humana activum; opinio autem probabilis non fundatur in ratione verâ; sed fallibili, cùm se habeat ad verum & falsum: ut *primo magnorum moral. c.* 33. *&* *in* 6. *Ethic. c.* 3. *& in d. c. A nobis*; & generatur argumentis inevidentibus & rationibus, quæ non concludunt omninò; sed persuadent duntaxat: ut fatentur sequaces probabilitatum, inter quos Petrus de Lorcà *tom.* 1. *disp.* 39. *in princ.* & utitur conjecturis grossis & figurantibus; ut asserunt S. Antoninus & alii suprà citati *in secundo argumento contrario*, *num.* 51. Hinc præclarè S. Bernardus *de consideratione ad Eugenium lib.* 5. *cap.* 2. *Intellectus*, *inquit*, *rationi innititur*: *Fides autoritati*: *opinio solâ verisimilitudine se tuetur. Habent illa duo certam veritatem*, *sed Fides clausam & involutam*: *intelligentia nudam & manifestam*: *cæterùm opinio certi nihil habens*, *verum per verisimilia quærit potiùs quàm apprehendit. Omninò in his cavenda confusio*, *ne aut incertum opinionis Fides figat*; *aut quod firmum fixumque est Fidei*, *opinio revocet in quæstionem. Et hoc sciendum*, *quia opinio si habet assertionem*, *temeraria est*: *Fides si habet hæsitationem*, *infirma est*: *item intellectus si signata Fidei tentet irrumpere*: *reputatur effractor*, *scrutator Majestatis. Multi suam opinionem intellectum putaverunt & erraverunt. Et quidem opinio potest putari intellectus*; *intellectus autem opinio non potest*: *undè hoc accidit*, *profectò quia hæc falli & fallere potest*: *ille non potest*; *aut si falli potuit*, *intellectus non fuit*; *sed opinio*: *verus nempè intellectus certam habet non modò veritatem*, *sed notitiam veritatis. Possumus singula hæc ita definire*: *Fides est voluntaria quædam & certa prælibatio*, *nec dùm propalatæ veritatis*: *intellectus est rei cujuscumque invisibilis*, *certa & manifesta notitia*; *Opinio est quasi pro vero habere aliquid quod falsum esse nescias*. Ergò, *ut dixi*, *Fides ambiguum non habet*; *aut si habet*: *Fides non est*, *sed opinio.* Hæc D. Bernardus. Ergò judicium probabile seu opinativum est extra sphæram prudentiæ; ac proindè qui pro regulâ suorum actuum assumit opinionem probabilem, non agit prudenter nec habet virtutem moralem; cùm prudentia sit generalis 68
regula humanorum actuum & completiva omnium virtutum moralium: ut dicitur in 6. *Ethic. d. c.* 5. & docet S. Thomas in 2. 2. *quæst.* 166. *art.* 2. *ad* 1. *&* *in* 3. *sent. dist.* 9. *quæst.* 1. *art.* 1. *& dist.* 27. *quæst.* 2. *art.* 4. *quæst.* 2.

Tertiò, probatur ex eod. Arist. in 2. *de animâ text.* 152. ubi ait: *intelligere in quo est rectè quidem prudentia & scientia & opinio vera*; *non rectè autem contraria horum*: id est intellectus rectus est, qui dirigitur à prudentiâ, scientiâ & opinione verâ; non rectus verò, qui dirigitur ab eorum contrariis: ut ex mente Alexandri de Ales & S. Thomæ patebit infrà *in* 12. *&* 13. *argumento.*

Dixit autem *opinio vera*, ut excluderet opinionem probabilem de quâ dubium est: an vera sit vel falsa, cùm se habeat indifferenter ad utrumque: ut ex dictis patet. Ergò intellectus qui dirigitur ab opinione probabili, est non rectus & à ratione virtutis excluditur. Hinc Lactantius Firmianus *lib.* 3. *Institut. cap.* 25. *in princ. Stultissimum*, inquit, *est Præceptis velle parere*: *quæ utrùm vera sint an falsa*, *dubitatur.*

Quartò, Prudentia quæ virtus est intellectualis, habet pro objecto verum & utitur mediis per se ducentibus ad ipsum; non autem per accidens, quia ut dicitur in 6. *Ethic. c.* 5. est habitus cum ratione verâ: Ergò non potest uti principio quod sit sibi cognitum probabilitè: tantùm, cùm probabilitas se habeat ad verum & falsum: ut habetur in 6. *Ethic. cap.* 3. *& in* 1. *magnor. moral. d. c.* 33.

Quintò, Opinio seu judicium probabile non est virtus; 69
nec inter virtutes à Philosopho connumeratur; ut patet in 1. *Posterior*, *c.* 26. & in 6. *Ethic.* *c. 3. ubi opinio contrà distinguitur à virtutibus intellectualibus ob eam rationem, quia fieri potest ut in opinionem mentiamur: Item, ut disserit Franciscus Piccolomineus *in Philosophiâ morali gradu* 5. *c.* 54. *Prudentia est prima & communis regula omnium actionum*; *& prosterea suprà se aliam regulam non habet*; *rectus enim cæterarum usus prudentiæ subjicitur*; *probabile autem habet supra se probabilius & certitudinem moralem*; *ac proindè ad prudentiam non pertinet.* Ergò qui in actibus humanis utitur opinione probabili, non agit prudenter & cum virtute.

Sextò, Ad hoc ut quis rectè & prudenter operetur: necessariò requiritur ut habeat certitudinem saltem moralem 70
de rectitudine & honestate operationis, *c. Si quis positus &c.* *Si quis autem in fin. de pœnit. distinct.* 7. *c. Juvenis vers. in his de sponsal.* Medina in 1. 2. *quæst.* 19. *artic.* 5. Suarez *de actibus humanis*, *disput.* 2. *sect.* 2. Salas in 1. 2. *tract.* 8. *sect.* 4. Lessius *de Justitiâ & Jure*, *cap.* 1. Et est communis sententia: imò nonnulli existimant esse de Fide propter illud, Rom. 14. *Omne quod non est ex Fide*, *peccatum est.* Ubi glossa dicit: Fides nostra vnic,

ut homo agat hoc quod benè intelligit esse agendum; & peccatum est quod aliter fit quàm probatum est. Ad idem *cap. Quoniam omne, de præscript. &* §. Ex *his* 28. *quæst.* 1. S. Thomas *in præalleg. loco Apostoli & quodlib.* 8. *artic.* 13. Sed qui utitur opinione probabili, non habet hanc moralem certitudinem. Ergò non agit rectè & prudenter.

71 Minor probatur, quia opinio incerta est cùm se habeat ad verum & falsum; nam ut inquit Aristoteles sæpiùs allegatus in 1. *magnor. mor. c.* 33. Existimatio est quà in omnibus ferimur ancipites ea ne ita, an secùs. Quem locum exponens Joan. Calvinus ait, opinionem esse quà ad utramque partem declinamus: puta ad hoc ita esse & non esse; undè existimatione & opinione fieri potest ut mentiamur; ut dicitur in 6. *Ethic. d. c.* 3. eamque fallere sæpè contingit & falli: ut in *d. c. A nobis il.* 2. *de sent. excom.* Item semper est cum formidine partis oppositæ: ut patet ex illius definitione; formidans autem se omninò ad unam partem non determinat, sed fluctuat & titubat: ut est textus *in l. fin.* ibi *mente titubanti & anciptiti animo*, *c. de condict. indebit.* & ostensum est suprà *num.* 63. & consequenter moralem certitudinem non habet, cùm certitudo sit determinatio intellectûs ad unum: ut per D. Thomam suprà citatum in 3. *sent. dist.* 23. *quæst.* 2. *art.* 2. *quæst.* 3. & apertiùs *de veritate quæst.* 14. *art.* 1. ubi sic fatur: *Quandòque intellectus inclinat magis in unam quàm in aliam; sed tamen illud inclinans non sufficienter movet intellectum ad hoc, quòd determinet ipsum ad unam partem totaliter*: undè accipit quidem unam partem, tamen semper dubitat de oppositâ; & hæc est dispositio opinantis qui accipit unam partem contradictionis cum formidine alterius.

Et confirmatur, quia dictamen rectæ rationis debet conformari Legi æternæ tanquàm primæ regulæ. S. Thomas in 1. 2. *quæst.* 19. *art.* 6. Sed dictamen cum formidine morali repugnat conformari Legi æternæ; quia hæc est immutabilis, *dist.* 5. *in princ. & dist.* 6. §. *His itaque*: judicium verò opinativum in suo conceptu formali est variabile & fallibile; haberque defectibilitatem moralem, quia ita creditur verum; ut etiam moraliter possit esse falsum: ut in superioribus monstratum est. Ergò dictamen opinativum moralem certitudinem non habet & consequenter non est per se conforme rectæ rationi.

72 Septimò, In actibus humanis: judicium quod est incertum, non potest habere moralem certitudinem; sed judicium probabile propter formidinem quam intrinsecùs habet infixam, est incertum: ergò moralem certitudinem habere non potest. Major patet, quia repugnat in humanis actibus aliquid esse simul certum & incertum, *c. Si quis autem in extremis verbis de pœnit. distinct.* 7. *& d.* §. *ex præmissis*, 30. *quæst.* 5. sicut repugnat, ut quis simul sit securus & timidus, tutus & formidans, stabilis & fluctuans. Hæc enim sunt opposita quæ se mutuò destruunt, *l. ubi repugnantia, ff. de regul. Jur.* & ibi declarat Cagnol. *num.* 2. Decian. *cons.* 49. *num.* 11. *lib.* 6. & patet ex Philos. in 4. *Metaphis. c.* 6. *circa medium.*

Minor est Nicolai de Lyrà in oppositum mutilatè relati in *secundo argumento contrario sub num.* 51. nam postquàm dixit probabilem rationem non facere, ut intellectus assentiatur uni parti simpliciter, sed cum formidine alterius immediatè subjungit; *& hoc est quod dicit: cogitationes enim mortalium sunt timidæ, quia sunt obnoxiæ formidini & per consequens sunt incertæ providentiæ nostræ, nisi diriguntur dono sapientiæ Divinæ.* Hæc ille: pondera illa verba *& per consequens*, quæ clarè demonstrant judicium probabile ex eo quòd sit obnoxium formidini in necessariam consequentiam esse timidum & incertum; & sic non habere moralem certitudinem requisitam ad honestè operandum. Hinc rectè Bresserus *de conscientiâ, lib.* 3. *c.* 5. *num.* 63. *Omnis opinio*, inquit, *etiam probabilis est incerta: quatenùs incertum est absolutè quod opinamur.* Quinimò opinionem probabilem definiunt aliqui ex modernis, esse illam quæ ex rationabili motivo procedit citra certitudinem, *c.* ut novissimè Honoratus Fabri *de opin. prob. pag.* 11.

73 Octavò, Qui facit actum probabiliter illicitum, discrimini se committit & mortaliter peccat: ut est text. in *c. Inquisitioni de sent. excomm.* ubi est expressum, mortaliter peccare eum qui facit actum illicitum ex conscientiâ credulitatis probabilis. Et probatur à fortiori in *c. Ad audientiam in c. Significasti il.* 2. *& in c. Petitio de hom.* Sed qui facit actum probabiliter licitum, facit actum probabiliter illicitum; cùm probabilitas se habeat indifferenter ad utrumque extremum: ut in 6. *Ethic. c.* 3. *& &* 5. *& in* 1. *magnor. moral. c.* 33. *& in* 1. *Poster. text.* 44. ubi probabile seu opinabile definitur esse illud quod ita creditur esse: quod tamen aliter se habere potest. Ergò qui facit actum probabiliter licitum, committit se discrimini & mortaliter peccat. Quo argumento utitur in effectu, Cardinalis Cajetanus: ut patebit infrà in 21. *fundamento.*

Nonò, Si Dominus administrationem & dispensationem 74
bonorum suorum committeret servo, qui ex imprudenti vel infidelitate solitus esset falli & fallere: utique ab omnibus judicaretur imprudens ejusque fatuitati imputaretur, si servus substantiam dissiparet. Et idem esset in ægroto, si pro curâ sui corporis uteretur operâ Medici imperiti & Infidelis; & in navigante, si navis regimen committeret Nautæ, qui ex imperitiâ rei nauticæ, vel dolo malo solitus esset falli & alios fallere; & quandòque mentiendo navigantes in interitum perducere: Ergò multò magis judicandus est imprudens Christianus, qui pro directione & regulâ conscientiæ suæ utitur medio opinionis probabilis, quàm mentiri & fallere sæpè contingit & falli: ut legitur in sæpiùs allegato *cap. A nobis il.* 2. *de sent. excommun. & in* 6. *Ethic. d. c.* 3. *in princ.* cùm anima corpori ac rebus omnibus sit præponenda, *cap. Sedulo* 38. *dist. & l. Sancimus, C. De Sacros. Eccles.*

Decimò. Ex sententiâ eorum, qui defendunt probabili- 75
tates: autoritas unius gravis Doctoris facit opinionem probabilem *l. septimo mensis, ff. De stat. homin.* ut dicemus infrà in 4. *quæst. in princ.* & tamen *text. in l. fin. Cod. de institut.* opinionem gravissimi Jurisconsulti Papiniani dubitationem appellat. Ergò opinio utcumque probabilis certitu- 76
dinem non habet: alioquin textus ille incongruè dubitationem appellaret opinionem tanti Jurisconsulti, cujus quanta esset autoritas: patet ex Edicto Theodosii inferiùs 77
relato, *n.* 280. Et ita illum textum ad ostendendum in opinione probabili non adesse certitudinem, ponderat Bald. in *l. Cùm in antiquioribus in* 3. *quæst. n.* 6. *C. De Jur. deliber.* Ad idem *text. in c. Fraternitatis de frigid. & malef.* ubi articulus dicitur dubitabilis nonobstante opinione probabili, ponderando eum: ut dicam infrà in 2. *quæst. principali n.* 14. *vers. Probatur quintò*

Undecimò. Omnis opinio probabilis secundùm Autores contrariæ sententiæ est eligibilis; sed omnis opinio controversa est probabilis: Ergò omnis opinio controversa est eligibilis. Minor est eorumdem adversariorum, quia omnis opinio controversa habet aliquos Doctores pro se. Doctores autem non modò plures, sed etiam unus secundùm eos facit opinionem probabilem: ut dictum est in præcedenti argumento; & consequenter si licet sequi quamcumque opinionem probabilem: licet etiam sequi quamcumque opinionem controversam. At absurdissimum est Christianos in moralibus in quibus vertitur salutis periculum, posse eligere quamcumque opinionem: de quâ inter Doctores sit controversia, cùm præsertim ex opinionibus controversis semper altera sit falsa; ut in 4. *Metapæ. c.* 1. *&* 6.

Duodecimò. Et fortiùs, si liceret sequi quamcumque 78
opinionem probabilem: liceret sequi absolutè quamcumque opinionem, quia opinabile & probabile pro eodem accipiuntur; nec potest esse opinio propriè, nisi sit probabilis. Quod sic ostendo. Omnis opinio est assensus intellectûs pro unâ parte contradictionis cum formidine alterius: ut communiter definiunt Philosophi. Non potest autem quis uni extremo assentiri: nisi ex probabilibus rationibus, quia intellectus movetur ab objecto; nec est ei liberum opinari, secundùm Aristotelem in 2. *de Animâ text.* 153. & latiùs explicabitur infrà *in* 2. *quæst. num.* 129. Undè & Bald. *in d. l. Cùm in antiquioribus in* 3. *quæst. num.* 6. *C. de jur. deliber.* dicit opinionem esse, quandò quis ex probabilibus conjecturis credit id quod est verum: licèt certitudinariè non noverit. De naturâ igitur opinionis est, ut habeat pro se rationes moventes intellectum ad assentiendùm; & consequenter si licet sequi quamcumque opinionem probabilem: licet etiam sequi absolutè quamcumque opinionem. Quid autem absurdius, quàm inter Catholicos liberàm esse quamcumque opinionem sequi pro libito voluntatis; esset enim quasi renovare errorem Protagoræ, qui dicebat opinione omnia constare: quem errorem consutat Aristoteles in 4. *Metaph. c.* 3.

Decimò tertiò. Probatur hæc sententia ab aliis pluribus absurdis & inconvenientibus, quæ ex doctrinâ de liberà electione opinionis probabilis consequuntur in detrimentum conscientiarum ut diffusè patebit infrà *in* 3. *quæst. à n.* 293. *usque ad n.* 340.

Decimò quartò. Probatur ex Alexandro de Ales in *Sum.* 79
par. 1. *quæst.* 16. *de falsit. membr.* 2. *in respons. ad quæst. collateralem*, ubi sic ratiocinatur: *Ad secundum est dicendum quòd est intellectus rectus & non rectus: rectus est, cùm est ad quod natus est: scilicet ad cognoscendam rem secundùm quod est. Undè intellectus dicitur ab intùs loquendo, quia intuetur prout se habet veritas interius; & hoc modo nihil contemplatur intellectus quod non sit verum. Intellectus non rectus est, cùm incidit in quod natus non est; non est autem natus, ut judicet per veri apparentiam.* Hæc ille. Sed intellectus qui judicat secundùm opinionem probabilem, non intuetur veritatem interiùs; nec cognoscit

rem secundùm quod est, sed secundùm veri apparentiam; cùm probabilitas indifferenter se habeat ad verum & falsum: ut patet in 6. *Ethic. c.* 3. & in 1. *Poster. c.* 26. Ergò intellectus judicans secundùm opinionem probabilem est non rectus & non rectè judicat.

Decimò quintò. Probatur ex D. Thomâ *in* 2. 2. *quæst.* 80
51. *art* 2. *ad* 2. ubi ad modum Alensis Magistri sui ratiocinatur, dicens: *Rectum Judicium in hoc consistit, quòd vis cognoscitiva apprehendit rem aliquam prout est in se: quod quidem provenit ex rectâ dispositione virtutis apprehensivæ; sicut in speculo, si fuerit benè dispositum, imprimuntur formæ corporum secundùm quòd sunt; si verò speculum fuerit malè dispositum, apparent ibi imagines distortæ & malè dispositæ.* Hæc S. Thomas. Sed Judicium quod innititur opinioni probabili ex vi cognoscitivâ, non apprehendit rem prout est in se; nec sub ratione veri, cùm res possit aliter se habere: ut in 1. *Poster. d. c.* 26. & suprà proximè dictum est. Ergò Judicium quod innititur probabilitati, ex mente D. Thomæ rectum non est; sed potiùs distortum & malè dispositum.

81 Decimò sextò, Probatur ex similibus verbis D. Bonaventuræ in 2. *sent. dist.* 7. *art.* 3. *quæst.* 1. *num.* 52. quæ sic se habent. *Dicendum quòd deceptio & error oritur ex deordinatione sive deviatione judicii. Judicium autem est duplex in quolibet ratiocinato: unum quod est cognoscendorum, quod est veri sub ratione veri; aliud agendorum, quod est veri sub ratione boni.* Hæc ibi. Sed Judicium de rectitudine operationis quod fundatur in opinione probabili non cognoscit verum sub ratione veri, quia opinio potest esse falsa; nec cognoscit verum sub ratione boni, quia operatio quæ innititur opinioni fallibili potest in se esse mala. Ergò Judicium de rectitudine operationis quod fundatur in opinione probabili, deviat à recto; & ex mente S. Doctoris, deceptionem & errorem inducit.

Decimoseptimò. Probatur ex Scoto *quolib.* 18. *sub* 82
litterâ E. ubi ait: *Alia agunt ex cognitione intellectivâ, quæ sola propria est judicativa de tali convenientiâ. Et talia nata sunt habere regulam intrinsecam rectitudinis in suo actu; & in solis istis potest esse actus bonus habens bonitatem moralem.* Ita Scotus. At judicium probabile non habet regulam intrinsecam rectitudinis in suo actu, sed utitur principio fallibili & indifferenter se habente ad rectum & obliquum: teste Philosoph. in 1. *Poster. c.* 26. *& in* 6. *Ethic. c.* 3. Ergò in tali judicio non potest esse actus bonus habens bonitatem moralem.

83 Decimò octavò. Probatur ex eodem Scoto in *collat.* 12. *post princ.* cujus hæc sunt verba. *Intellectus inclinatur in objectum suum per modum naturæ: Ergò sicut natura determinatur ad unum; ita intellectus ad unum objectum præcisè inclinatur. Ergò sicut natura non quietatur, nisi in illo ad quod determinatur; ita nec intellectus quousque habeat illud ad quod summè & maximè inclinatur.* Hactenùs verba
84 Scoti. Sed intellectus summè & maximè inclinatur ad cognitionem veritatis, quiâ ut inquit S. Thomas in *princ. Opusc.* 73. *de Usuris: Omnis homo naturâ non degenerans veritatem amat & eam scire super omnia desiderat.* Ergò quandiù intellectus non habet id ad quod inclinatur: scilicet veritatem, manet inquietus & fluctuans; nec præcisè se determinat & per consequens non habet moralem certitudinem requisitam ad rectè operandum, cùm certitudo sit determinatio intellectûs ad unum: ut per D. Thomam sæpius citatum in 3. *sent. dist.* 23. *qu.* 2. *art.* 2. *qu.* 3.

85 Decimò nonò. Probatur ex Patribus Salmanticensibus *tom.* 1. *sup.* 1. 2. D. *Thomæ ad quæst.* 57. *art.* 5. *num.* 8. ubi sic differunt: *Quoniam judicium omninò practicum præcedens immediatè imperium prudentiæ, est actus virtutis intellectualis: nempè Synesis vel gnome, quæ junguntur prudentiæ ad rectè judicandum: eadem ratio est de consilio, quòd est actus eubuliæ deservientis ad rectè judicandum. Ergò debet esse perpetuò verum, aliàs prædicta virtus non esset dispositio ad optimum; nec differret ab opinione, quæ est aliquando ad falsum; ob idque ratione virtutis exclu-*
86 *ditur.* Et in eodem articulo *num.* 4. *Sicut ergò virtus intellectualis speculativè in eo consistit, ut intellectus per se fallibilis rebus necessariis & infallibilibus conformetur: ita virtus practica in eo sita est, ut res seu actiones ex se contingentes formæ infallibili per quam intellectus practicus in eas influit, adæquentur.* Et in articulo ejusdem quæstio-
87 nis *num.* 8. *Judicium strictè sumptum est determinatè de unico medio; & ideò bonitas ejus non consistit in solâ veritate, sed in eo quod sit firmum & stabile.* Hactenùs verba Salmanticensium. Sed judicium probabile non est perpetuò verum & infallibile, nec habet statum, quia est aliquandò ad falsum: ut habetur ex Philos. in 1. *Poster. c.* 26. ideòque opiniones plurimæ quæ olim æstimabantur probabiles, posteà apparuerunt falsæ: ut fusiùs ostensum est suprà in 1. *argumento.* Ergò judicium probabile sicut opinio ex mente eorumdem Patrum à ratione virtutis exluditur.

Vigesimò, Probatur ex Cardinale Cajetano in opusc. *tom.* 88
1. *tract. ult. respons.* 13. *dub. ult.* ubi hæc scribit: *Si applicatio ad opus fluctuat circa rectum vel obliquum: mors scrupulus est conscientiæ contra quem illicitè agitur & obliquitas mortalis incurritur*; & infrà: *Hinc enim fit, ut vacillatio conscientiæ in applicatione deformem reddat actionem: quoniam fit applicatio modo quo non debet; debet enim potentia rationabilis determinari ad unum, si rectè exire debet in actum: alioquin discrimini exponitur utrinsque oppositi, si fluctuante illâ quis utitur. Fluctuans enim quantùm sapit fluctuationis, tantùm sapit indeterminationis ac per hoc indebiti modi operandi.* Hæc Cajetanus. Sed potentia 89
rationabilis quæ in applicatione ad opus utitur opinione probabili, utique fluctuat & vacillat circa rectum vel obliquum; cùm probabilitas sit cum formidine & indifferenter se habeat ad utrumque extremum. Nam ut inquit Aristoteles aliàs citatus in 1. *magnorum moralium, c.* 33. *Existimatio seu opinio est, quâ in omnibus ferimur ancipites: ea ne ita, an secùs.* Et ubi est opinio, ibi est vacillatio: ut inquit S. Bonaventura suprà citatus, *num.* 63. Ergò formido illa seu scrupulus, est mors conscientiæ; & qui cum tali indeterminatione operatur, secundùm Cajetanum exponit se discrimini & indebito modo operatur; ideòque deformitatem moralem incurrit.

Vigesimò primò, Probatur ex eodem Cajetano in *Sum.* 90
in ver. Opinionis usus ad fin. ubi disertis verbis asserit judicium practicum ad operandum debere esse certum; ita ut omnem contrariæ partis formidinem excludat: etiamsi secundùm propriam opinionem quis operetur; idque probat efficaciter hoc argumento: *Quandò potentia rationabilis solùm practicè probabiliter judicat aliquid esse licitum; judicat etiam probabiliter aliquid esse illicitum. At judicans probabiliter aliquid illicitum esse & id faciens, peccat: ut potè qui peccandi periculo se exponit.* Ergò *&c.* Et cum Cajetano concordant Jacobus Almaynus *tract. moral. cap.* 14. Summa Armill. *in ver. Opinio, n.* 2. Navar. in *c. Si quis autem, n.* 58. *& seqq. de pœnit. dist.* 7.

Vigesimò secundò. Probatur ex verbis Gregorii de Valentiâ *tom.* 2. *disp.* 2. quæ sunt hujusmodi. *Ad rationem virtutis intellectualis pertinet, ut habitus secundùm rationem suam specificam inclinet determinatè ad verum: quod non convenit opinioni acquisitæ: etiamsi contingat esse veram. Nam etiam tunc considerata secundùm suam speciem, circumscriptâ differentiâ individuali: indifferens est ad verum & falsum ostensum.*

Vigesimò tertiò. Probatur ex Leonardo Lessio *de Just. & Jur. lib.* 1. *de Prudentiâ dub.* 2. ubi ait: *Opinionem honesti non esse judicium prudentiæ; quia non ita fertur in suum objectum, ut non possit esse falsa: quam ob causam non est virtus, ut rectè Aristoteles in* 6. *Ethic cap.* 3. *Non obstat, quòd opinio interdùm sit vera; quia id non habet ex intrinseco modo tendendi in suum objectum, sed per accidens & fortuitò; nam sicut est vera, ita poterat esse falsa nullâ factâ in eâ variatione.* Et Paulò ante dub. 1. *num.* 2. *Certa*, inquit, *est notitia honesti & turpis: ita enim prudentia fertur in suum objectum, ut ex modo judicandi falli non possit circa proprium objectum; quia evidenter cognoscit esse turpe: cujus signum est, quòd is qui judicat aliquid esse honestum vel utile; de quo dubitat vel formidat: an in eo peccet, sit imprudens & imprudenter judicet nempè quia judicium prudentiæ debet esse certum, excludens omnem rationabilem formidinem.*

Vigesimò quartò. Probatur, quia opinio probabilis essen- 91
tialiter & inseparabiliter habet annexam formidinem: ut admittunt Autores contrariæ sententiæ: & probatur in 1 *magnor. moral. c.* 33. *&* 5. *Ethic. c.* 3. *in princ. in sæpius citato cap. A nobis, il.* 2. *de sent. excom. in l. fin. Cod. de inst. & subst.* & patet ex illius definitione, quam communiter tradunt Philosophi. Opinio enim dicitur assensus intellectûs pro unâ parte contradictionis, non omninò firmus & certus; sed cum formidine alterius; ut per D. Antoninum in 1. *p. tit.* 3. *c.* 10. §. 10. Silvest. in ver. *Opinio in princ.* Scotus *in* 4. *dist.* 27. *qu.* 1. *art.* 3. *v. Tunc* ergò Navar. *in c. Si quis autem. n.* 11. & ante eos D. Bonaventura in 2. *sentent. distinct.* 24. *quæst.* 24. *vers. Item opinio, ante num.* 33. *Opinio*, inquit, *est acceptio unius partis cum formidine alterius; & ubi est opinio, ibi est vacillatio.* Et secundum Legistas in *l. Admonendi, ff. de jurejur.* Opi- 92
nio est credulitas cum aliquâ levi dubitatione; & tenet medium inter suspicionem & perfectam probationem; ut ibi per Bart. *n.* 11. *&* 22. Alioquin exclusâ formidine non esset opinio probabilis; sed veritas & certitudo, seu opinio vera: ut patet, in 2. *de Animâ text.* 152. Necesset secundus gradus probationis: ut dicunt Legistæ; sed esset perfecta credulitas seu perfecta probatio, secundùm Bart. *ubi suprà n.* 25. Itaque quisquis habet opinionem, necessariò habet formidinem; quia cui convenit definitio, convenit & 93
definitum, *l.* 1. §. *Dolum. ff. De dolo*; & notant omnes